

JURIDISKA FAKULTETEN
vid Lunds universitet

Maria Grosskopf

En analys av effektiviteten av
den svenska regleringen av
människohandel för sexuella
ändamål

Examensarbete
20 poäng

Handledare: Ulrika Andersson

Straffrätt

VT 2008

Innehåll

SUMMARY	1
SAMMANFATTNING	3
FÖRORD	5
FÖRKORTNINGAR	6
1 INLEDNING	7
1.1 Syfte och frågeställningar	8
1.2 Avgränsningar	9
1.3 Metod och material	9
1.4 Definition av människohandel	10
1.5 Disposition	11
2 INTERNATIONELL UTBLICK	12
2.1 Bakgrund	12
2.1.1 Förutsättningar för handeln	12
2.1.2 Omfattning och utbreddhet	13
2.2 Internationella ramverk	14
2.2.1 Ramverk inom Förenta Nationerna	14
2.2.1.1 UNODCs program mot människohandel: GPAT	14
2.2.1.2 FNs konvention mot gränsöverskridande brottslighet samt dess tilläggsprotokoll	14
2.2.1.3 FN:s globala initiativ för att bekämpa människohandel: UN.GIFT	15
2.2.2 Instrument inom Europeiska Unionen	16
2.2.2.1 EU:s rambeslut	16
2.2.2.2 EUs direktiv om uppehållstillstånd	17
2.2.2.3 EUROPOL	18
3 DEN SVENSKA REGLERINGEN	19
3.1 Människohandelsbrottet 4:1a BrB	19
3.1.1 Bakgrund	19
3.1.2 Nuvarande lydelse	20
3.2 Koppleribrottet 6:12 BrB	22
3.2.1 Bakgrund	23
3.2.2 Nuvarande lydelse	23

3.3	Köp av sexuell tjänst 6:11 BrB	24
3.3.1	Bakgrund	24
3.3.2	Nuvarande lydelse	25
3.4	Tidsbegränsat uppehållstillstånd 5:15 UtL	25
3.4.1	Bakgrund	26
3.4.2	Nuvarande lydelse	26
4	FALLSTUDIER	28
4.1	NJA 2004 s. 646	28
4.1.1	Kommentarer till fallet	29
4.2	Göta Hovrätt mål B 626-06	31
4.2.1	Kommentarer till fallet	32
4.3	Svea Hovrätt mål B 1149-06	33
4.3.1	Kommentarer till fallet	34
4.4	Svea Hovrätt mål B 9992-05	35
4.4.1	Kommentarer till fallet	35
4.5	Svea Hovrätt mål B 2696-05	36
4.5.1	Kommentarer till fallet	37
4.6	Hovrätten för västra Sverige mål B 1227-05	38
4.6.1	Kommentarer till fallet	39
4.7	Sammanfattande kommentarer av rättsfallen	40
5	ANALYS OCH SLUTSATSER	42
5.1	Rekvisiten i paragrafen	42
5.1.1	Problem med att uppfylla alla rekvisit	42
5.1.2	Möjlig åtgärd att ändra lydelsen av lagtexten	44
5.2	Bevisproblematiken	49
5.2.1	Problem med bevisning	49
5.2.2	Åtgärder för att förbättra bevisproblematiken	51
5.3	Utbildning och kunskap i rättsystemet	56
5.3.1	Bristande utbildning och resurser i rättsystemet	56
5.3.2	Möjliga förbättringar med ökad kunskap och utbildning inom rättsväsendet	58
5.4	Straffmätningen	59
5.4.1	Låga straff för människohandel och koppleri	59
5.4.2	Möjliga förändringar i straffmätningen	60
6	AVSLUTANDE KOMMENTARER	62
	LITTERATURFÖRTECKNING	64
	RÄTTSFALLSFÖRTECKNING	68

Summary

Human trafficking is a very important question of today, and also what seems to be a globally growing concern. It is often connected to organized crime, where women are recruited from poor countries and forced into prostitution. The risk for the traffickers to be brought to justice is relatively low, and the sentences are also quite liberal in relation to other types of organized crime.

Over the last few years the international community has reacted to the problems of human trafficking and several international instruments to combat the problem have been created. Trafficking has been criminalized by Swedish law since 2002, although this has only resulted in few convictions in relation to the extent of the crime. There seem to be numerous reasons for this. For example there are problems related to the wording of the Act itself. All the different prerequisites must be fulfilled and proved beyond reasonable doubt, which is a difficult task. The matter is further complicated by the fact that there is little guidance in judgements from the Supreme Court, due to the limited number of existing cases.

Another problem related to human trafficking is the problem of finding adequate proof, combined with limited resources within the police force, which often leads to less thorough investigations. The victims are also in many cases scared of the traffickers, choosing not to testify, and without their testimonies it is very difficult to reach a conviction. Further, the level of knowledge and education of the judges in this area is quite low, which creates a focus on the victims' consent. Whether or not the victims have agreed to prostitution is rarely a relevant question since they have frequently been deceived into trafficking. Finally, it can be established that the sentences for human trafficking are liberal, and that there is a relatively small difference in the length of the sentences between trafficking and procuring.

To improve the situation there are several things that can be done. Changing the wording of the Act is one measure that could contribute to improving the situation. A public Committee has been reviewing this and has just launched its results. The Committee concluded that there are several problems related to the Act. Therefore, it recommends that the prerequisite of control is removed and that the prerequisite of undue means is extended. Further, they also proposed for the Act to include all forms of intent to simplify prosecution. Other improvements could be to review the level of proof, improve the competence and knowledge of judges, bring in more expert witnesses to trial, review the length of the sentences and investigate what can be done to further guarantee the safety of the victims if they cooperate and agree to testify against the traffickers.

Human trafficking is a complicated area. It destroys many lives, making it very important that powerful means to combat trafficking are implicated. This must be done on a united international front, since a country alone cannot win against well established organized crime.

Sammanfattning

Människohandel är en högaktuell fråga i dagens samhälle och mycket tyder på att det är ett växande problem i världen. Den utgör ofta del i internationell, organiserad brottslighet, där kvinnor rekryteras från fattiga länder för att tvingas in i prostitution. Risken för människohandlare att bli upptäckta är relativt låg och straffen som utdöms är förhållandevis korta i relation till annan organiserad brottslighet.

En del internationella instrument för att bekämpa människohandel har vuxit fram under de senaste åren. I Sverige kriminaliserades människohandel år 2002. Sedan dess har det varit relativt få åtal och lagförda fall av människohandel med hänsyn till brottets utbreddhet. Det tycks finnas ett flertal anledningar till detta; exempelvis paragrafens utformning, då rekvisiten är både många och svåra att uppfylla. Praxis på området är begränsad, vilket ger bristande vägledning för rättstillämpningen.

Ytterligare ett problem som uppstår är bevisvärigheter i målen. Detta orsakas delvis av resursbrister inom polisväsendet vilket leder till bristfälliga utredningar. Offren är i flera fall rädda för repressalier från människohandlarna om de vittnar och utan deras vittnesmål är det mycket svårt att uppnå en fällande dom. Vidare är kunskaps- och utbildningsnivån om människohandel och offrens levnadsvillkor relativt låg inom rättsväsendet. Stort fokus läggs på offrets frivillighet att prostituera sig, vilket i många fall inte är en relevant fråga då offren ofta blivit vilseledda angående omständigheterna kring prostitutionen. Slutligen kan det konstateras att straffmätningen inte skiljer sig nämnvärt mellan människohandel och koppleri.

För att förbättra situationen tycks det finnas ett antal åtgärder som skulle kunna vidtas. En utredning har precis offentliggjorts, där det framförs förslag på hur lagen skulle kunna effektiviseras genom olika förändringar. Kommittén bakom utredningen föreslår bl.a. att det så kallade kontrollrekvisitet¹ lyfts ut från lagen och att kravet på otillbörligt medel utvidgas. De föreslår också att lagen utvidgas till att omfatta indirekt- och likgiltighets uppsåt, utöver direkt uppsåt. Om dessa uppsåtsformer omfattas kommer personer som varit likgiltiga till om deras handlande har lett till att kvinnor blivit utsatta för människohandel också att kunna straffas. Andra åtgärder som föreslås är att beviskraven ses över, att åtgärder vidtas för att öka kompetensnivån inom rättsväsendet, samt att sakkunniga och expertvittnen anlitas i större utsträckning. Det föreslås även att straffmätningen ses över och att det utreds vad som kan göras för att garantera offrens säkerhet på ett tillfredställande sätt om de väljer att medverka i rättegången.

---

¹ Kontrollrekvisitet innebär att människohandlaren måste ha kontroll över offret

Människohandel är ett komplicerat område, som förstör många människors liv. Det är därför oerhört viktigt att med kraft reagera för att bekämpa brottet. Detta måste göras med enad, internationell front, då ett enskilda land inte kan vinna kampen mot internationellt väletablerad organiserad brottslighet.

Förord

Mitt intresse för människohandel väcktes för första gången när jag såg Lukas Moodyssons film *Lilja 4-ever*. Innan dess visste jag att det existerade, men det var inget som jag funderade över. Efter att jag sett filmen väcktes dock min medvetenhet för fenomenet, och jag började läsa in mig på området.

Under specialkurserna på juristprogrammet fördjupade jag mig mer i ämnet. Jag förundrades över hur stort globalt problem det var, och att människohandel, trots sin utbreddhet, resulterade i så få domar. Jag kände starkt att jag vill veta mer, och försöka utreda varför det förhöll sig på det här sättet. Därför bestämde jag mig för att studera den svenska regleringen på området. Att skriva mitt examensarbete och få möjlighet att gå in på djupet i detta område har varit oerhört lärorikt och intressant. Jag är tacksam över att ha fått den här möjligheten att göra det, även om det många gånger har varit en tung process att läsa om hur offren för människohandel behandlas.

Jag vill rikta ett stort tack till min handledare, Ulrika Andersson, för idéer och feedback till mitt arbete. Jag vill även tacka min familj som har hjälpt till med korrekturläsning och engagemang på olika sätt.

18 maj 2008, Lund

Maria Grosskopf

Förkortningar

- Art. Artikel
- BrB Brottsbalken
- Dir. Direktiv
- DS Departementsserie
- EKMR Europakonventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna
- EU Europeiska Unionen
- Europol European Law Enforcement Cooperation
- FN Förenta Nationerna
- GPAT Global Programme Against Human Trafficking
- HD Högsta Domstolen
- ILO International Labour Organization
- IOM International Organization for Migration
- NJA Nytt Juridiskt Arkiv
- OSCE the Organization for Security and Co-operation in Europe
- Prop. Proposition
- RKP Rikskriminalpolisen
- SOU Statens offentliga utredning
- UNESCO United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization
- UN.GIFT The United Nations Global Initiative to Fight Human Trafficking
- UNHCHR The United Nations High Commissioner for Human Rights
- UNICEF The United Nations Children's Fund
- UNIFEM United Nations Development Fund for Women
- UNODC United Nations Office on Drugs and Crime
- UtIL Utlänninglagen

1 Inledning

Lukas Moodysson öppnade många ögon för innebörden av människohandel när han skildrade fenomenet i filmen *Lilja 4-ever*. Tyvärr är filmen om Lilja inte en uppbyggd historia. Skildringen är i hög grad realistisk, då filmen är baserad på ett autentiskt fall med samma tragiska slut: Den 16 åriga Dangoule Rasalaite, som lurats hit från Litauen med förespeglningar om en väg ut ur fattigdomen, såg ingen annan väg bort från den förnedring med ständiga övergrepp som hon utsattes för, än att ta sitt liv. I januari 2000 hoppade hon från en motorvägsbro i Malmö och avled av de skador hon ådrog sig i fallet.

Vardagen är precis lika fruktansvärd som för Dangoule för många andra offer som är fast hos människohandlare. Det är svårt att hitta en exakt siffra på omfattningen av människohandel. Undersökningar visar på mellan 500 000 och två miljoner – vissa organisationer har till och med beräknat antalet till fyra miljoner.² Tvärtemot vad man kan tro är således slaveriet inte ett förlegat fenomen som tillhör vår historia. Istället är det ett ständigt pågående fenomen, där framförallt kvinnor och barn lever under miserabla förhållanden och kontinuerligt utsätts för övergrepp.³

Rikskriminalpolisen uppskattade i sin rapport från 2003 att mellan 400 och 600 kvinnor kan ha varit föremål för människohandel i Sverige under 2003.⁴ I den senaste rapporten gavs dock ingen uppskattning av antalet offer, då rikskriminalen menade att detta var omöjligt att göra. En sådan uppskattning är nämligen till stor del beroende av de resurser som polisen har tillgängliga. Dessutom försvåras beräkningarna ytterligare av att så få människohandelsfall resulterar i åtal.⁵ Under 2006 hade Sverige 37 anmälda fall, och majoriteten av dem rörde människohandel för *sexuella* ändamål. Av dessa dömdes elva personer för människohandel. Ytterligare sex personer dömdes för människohandelsrelaterade brott, såsom koppleri och grovt koppleri, och i flera fall innefattade domarna även andra brott som exempelvis våldtäkt, olaga frihetsberövande, narkotikabrott, grova vapenbrott samt stölder.⁶

Av dessa siffror kan slutsatsen dras att det är relativt få fall av människohandel som lagförs. Detta drag tycks också vara representativt för resten av världen. 1998 gjordes en studie om människohandel av IOM, där 25 europeiska länder ingick. Endast tolv av dessa länder kunde presentera data gällande fall relaterade till människohandel med kvinnor, och endast sju länder hade data avseende människohandel med barn. Elva länder kunde uppvisa siffror på antalet fällande domar relaterade till människohandel med

---

² UNESCO Trafficking estimates

³ SOU 2002:69, s. 148

⁴ Rikskriminalpolisen, Lägesrapport nr. 6, s. 4

⁵ Rikskriminalpolisen, Lägesrapport nr. 9, s. 7

⁶ Rikskriminalpolisen, Lägesrapport nr.9, s. 4

kvinnor, och det totala antalet fällande domar var mindre än 100 stycken. Nyare studier som IOM har gjort i andra delar av världen (Sydöst Asien, Syd Korea och Ryssland) har visat på liknande resultat.⁷ Det kan därmed konstateras, att trots att människohandel utgör en stor industri, åtalas få för brottet och ännu färre döms för det.⁸

Många offer upplever och utsätts alltså för samma hemska verklighet som skildras i Lilja-4ever, samtidigt som tillgången till kraftfulla åtgärder lyser med sin frånvaro, såväl i Sverige som internationellt. För att bekämpa och förebygga brottet krävs stora satsningar på många olika plan, inte minst på det juridiska: Att det finns lagar som går att tillämpa och som är tillräckligt effektiva för att få människohandlare dömda för sina brott är en oerhört viktig del i arbetet mot människohandel.

1.1 Syfte och frågeställningar

Som nämnts ovan är handlingar som omfattas av brottsbeskrivningen människohandel relativt vanligt förekommande, förenat med en låg upptäcktsrisk jämfört med annan organiserad brottslighet och samtidigt mycket lönsamt. Att ett så allvarligt brott får passera förbi relativt obemärkt i det globala samhället väckte min nyfikenhet och en vilja att studera fenomenet närmare. Syftet med den här uppsatsen är därför att fokusera på den svenska regleringen, och studera hur effektiv den är när det gäller att bekämpa människohandel för *sexuella* ändamål.

I min analys av reglernas effektivitet kommer jag att arbeta utifrån följande frågeställningar:

- Väcks åtal och lagförs brottet i rimlig proportion till brottets utbredning?
- Finns det återkommande problem som uppstår vid tillämpningen av den svenska regleringen av människohandel?
- Är dessa problem i så fall relaterade till utformningen av paragrafen, eller handlar det om svårigheter så som exempelvis bevisproblematik och resursbrister?
- Om det finns problem med utformningen av regleringen, var brister denna?
- Vilka möjligheter finns det annars att effektivisera regleringen?

---

⁷ Gramegna, Laczko, s. 182

⁸ UNODC, *Report, Trafficking in Persons - Global Patterns*, s.36

1.2 Avgränsningar

Det är inte lika svårt att bli dömd för människohandel om offret är under 18 år. Jag kommer därför att fokusera på den bestämmelse som gäller för människohandelsoffer över 18 år. Vidare kommer jag endast att behandla människohandel för *sexuella* ändamål, och inte studera övriga former som kan förekomma då en person utnyttjas för exempelvis exploatering av arbetskraft eller organhandel.

Det finns ett antal internationella regleringar på människohandelsområdet. Syftet med uppsatsen är dock att fokusera på den svenska regleringen, och därför kommer jag att begränsa mig till att endast studera de internationella regleringar som har haft starkast och förhållandevis direkt påverkan på den svenska lagstiftningen.

1.3 Metod och material

Även om lagtexten har varit central för att besvara mina frågeställningar, har det varit nödvändigt att även tillämpa annat material för att öka förståelsen av såväl lagtext som den generella kunskapen om människohandel. Jag har därför använt mig av den rättsvetenskapliga metoden i mitt arbete. Denna metod är relativt bred och inkluderar såväl rättskällevärdet, som delar av den juridiska metoden. Rättskällevärdet används för att analysera gällande rätt, genom att tillämpa förarbeten och praxis till hjälp för lagtolkning.⁹ Det centrala för den juridiska metoden är att tillämpa en rättsregel på ett visst faktiskt förhållande.¹⁰ Den rättsvetenskapliga metoden är dock vidare och där kan även ingå intervjuer eller kunskap från andra vetenskaper.¹¹

För att tolka lagtexten och bedöma utformningen av människohandelsparagrafen har förarbetena varit av central betydelse. Den generella informationen om människohandel är till stor del hämtad från sidor på Internet, som tillhör internationella organ som arbetar med människohandel, exempelvis FN. Information har även hämtats från olika frivillighetsorganisationer som arbetar inom området, samt från rapporter från rikskriminalen och åklagarmyndigheten. I min analys har jag framförallt använt mig av artiklar och doktrin på området.

Jag har stor bredd på mina källor, och några av dem tillhör inte de traditionella juridiska källorna som är brukliga att använda i juridiska arbeten. Dock anser jag att de källor som jag använder mig av är tillförlitliga, då de är författade av seriösa, väletablerade organ med stora kunskaper på området.

---

⁹ Sandgren, s. 36

¹⁰ Sandgren, s. 38

¹¹ Sandgren s. 39

Jag har också studerat praxis på området. Ett rättsfall från högsta domstolen samt sex rättsfall som varit uppe både i tings- och hovrätt har använts för att illustrera hur lagstiftningen fungerar i praktiken. Urvalet är gjort med hänsyn till att rättsfallen ska belysa och ge exempel på de centrala frågor och problem som kommenteras i litteraturen kring människohandel. Urvalet är på så sätt tänkt att ge en förhållandevis heltäckande bild av området och en bred grund inför uppsatsens avslutande diskussion, samt illustrera hur lagstiftningen fungerar i praktiken.

Eftersom rättspraxis är relativt begränsat gällande människohandel fann jag det även relevant att titta på närliggande brott, så som exempelvis koppleri. Slutligen har jag även använt mig av några intervjuer i uppsatsen för att skapa en fördjupad inblick i det praktiska arbetet med människohandel.

1.4 Definition av människohandel

Det är inte enkelt att beskriva och avgränsa vad som är människohandel, då det förekommer ett flertal, delvis olika, definitioner. Dock har det utifrån ny svensk lagstiftning och internationella överenskommelser presenterats en mer etablerad och allmän definition. Där avses människohandel vara en sådan handel med människor med inslag av otillbörliga påtryckningar eller utnyttjanden som syftar till någon form av exploatering. Sådana otillbörliga förfaranden kan exempelvis vara utnyttjandet av en persons särskilt utsatta situation, vilket kan uppstå om personen befinner sig i ett ekonomiskt skuldförhållande, tjänste- eller anställningsförhållande till gärningsmannen, lever under ekonomiskt svåra förhållanden eller i flyktingskap, lider av förståndshandikapp eller av någon sjukdom.¹²

Handeln kan bestå av olika åtgärder som exempelvis transport eller hysande. Oftast är människohandel ett gränsöverskridande brott, men det är inte ett nödvändigt kriterium. Människosmuggling kan utgöra ett led i människohandel, men brottet människohandel kan också begås genom att offren förs över gränser lagligt och med korrekta dokument. Det signifikanta elementet i brottet människohandel är således att det alltid syftar till någon form av efterföljande exploatering av offren. Ett sådant syfte kan vara att personen exempelvis skall utnyttjas för prostitution. Människohandel kan även ske bl.a. för exploatering av arbetskraft eller för överförandet av mänskliga organ. I vissa fall är offren medvetna om innebörden av exploateringen och samtycker till denna. Dock saknar ett sådant samtycke betydelse i de fall där offret har utsatts för otillbörliga påtryckningar eller vilseledanden.¹³

---

¹² SOU 2002:69, s. 141

¹³ SOU 2002:69, s. 141-142

1.5 Disposition

Människohandel är ett komplicerat brott med många olika moment som ofta begås över landsgränser. För att skapa en ökad kunskap och förståelse hos läsaren inför den kommande analysen inleds därför uppsatsen med en internationell utblick. Generell information om brottets orsaker och utbreddhet presenteras, följt av de mest relevanta internationella regleringarna på området, vilka är viktiga då flera av dessa har påverkat den svenska lagstiftningen. Vidare redogörs för den svenska regleringen av människohandel tillsammans med relevanta, närliggande brott som även de är av betydelse inför den kommande analysen. I avsnittet därefter redogörs för olika rättsfall, vilka belyser effektiviteten av människohandelslagstiftningen i praktiken.

Efter det att denna information har presenterats följer en analys med fokus på lagstiftningens effektivitet samt vad som kan förändras för att förbättra den. Uppsatsen avslutas med några sammanfattande reflektioner.

2 Internationell utblick

2.1 Bakgrund

Människohandel är, som tidigare nämnts, ett internationellt problem. För att bättre förstå hur de internationella ramverk som finns på området har vuxit fram är det av vikt att inledningsvis studera omfattningen av och orsaker till människohandel.

2.1.1 Förutsättningar för handeln

Det finns många orsaker till förekomsten av människohandel. De bakomliggande faktorerna är såväl ekonomiska, sociala, politiska som rättsliga, och syftet är ofta ett sexuellt utnyttjande. De som drabbas är oftast kvinnor och barn från länder där samhällsomställningarna varit stora, vilket har lett till att rättsväsendet inte har kunnat ge ett tillräckligt bra skydd.¹⁴ I länder där förhållandena är svåra i form av exempelvis fattigdom, hög arbetslöshet, krig, naturkatastrofer, tycks kvinnorna vara mer utsatta för olika former av utnyttjande i sin önskan efter ett bättre liv.¹⁵

Rekryteringsprocessen går till på ungefär samma sätt oavsett om den sker i ett nätverk bestående av internationellt organiserade strukturer eller om den sker i ett mindre nätverk. Metoderna för att komma in i destinationslandet kan ha en legal fasad, där rekrytering och transport kan ske genom befintliga kanaler inom exempelvis turism, artistförmedling eller hushållsarbete.¹⁶ I vissa fall är kvinnorna införstådda med att de skall prostitueras, men inte de förhållanden som de tvingas leva under. I många andra fall har fattiga kvinnor lockats med löften om arbete som exempelvis barnflicka eller servitris. Det finns även fall där kvinnor och barn har kidnappats och sålts till sexhandeln. Ofta låses offren för människohandel in och deras pass beslagtogs. Därefter tvingas de prostituera sig för att arbeta av den skuld som agenterna bakom handeln påstår att de har. Kvinnorna är ofta i en väldigt utsatt situation, då de sällan förstår språket, ofta har dålig erfarenhet från polisen i det egna hemlandet, känner skam och skuld, samt i vissa fall har lurats att tro att de blir betraktade som brottslingar om de vänder sig till polisen.¹⁷

---

¹⁴ SOU, 2002:69, s. 142

¹⁵ UNODC Toolkit, s. xviii

¹⁶ SOU 2002:69, s. 143

¹⁷ SOU 2002:69, s. 144

2.1.2 Omfattning och utbreddhet

FN uppskattar att upp till fyra miljoner kvinnor och barn är offer för människohandel varje år, och att majoriteten av dem utnyttjas sexuellt och prostituerats. Vidare anger IOM att det säljs minst 500 000 kvinnor till lokala prostitutionsmarknader i Europa varje år. Internationella forskare framhåller också att det är höga mörkertal relaterade till omfattningen av människohandel, men att det finns uppgifter som tyder på att omfattningen har ökat under de senaste åren.¹⁸

EU:s medlemstater rapporterar till EUROPOL om den uppskattade förekomsten av människohandel i landet, även om de flesta länder inte har kunnat presentera någon beräkning alls. Det kan nämnas att människohandel inte har anses vara ett stort problem i Sverige. Däremot har det funnits farhågor att Sverige skulle vara ett så kallat transitland, genom att smugglarna och exploatörerna reser via Sverige på väg till ett destinationsland. På grund av att människohandeln anses öka internationellt, ökar dock farhågan om att en ökning kommer att ske även i Sverige.

Det finns många anledningar till svårigheten att ge en korrekt uppskattning av omfattningen av människohandel. Dels utgör den ofta en del av organiserad brottslighet¹⁹ vilket gör att det sker dolt från omvärlden, och dels saknar många länder lagstiftning mot människohandel. Även om det i vissa fall finns lagstiftning så är definitionerna ofta snäva, genom att endast klassificera det som människohandel om det gäller *sexuell* exploatering. Vidare finns det länder som bara har lagstiftning som omfattar kvinnor och barn, och bortser från vuxna män. Även om lagar existerar, kan de vara svåra att tillämpa eller så räknas offren istället som insmugglade flyktingar. Många länder saknar även statistiska system eller centrala myndigheter som samlar in information. Den information som har insamlats baseras ofta på fall som sträcker sig över gränserna, och det bortses från människohandel inom gränserna. Detta skapar stor skillnad mellan dokumenterade fall av människohandel och uppskattningar av antalet. Slutligen kan det vara svårt att få människohandelsoffer att delge information eller vittna. Detta på grund av att det ofta förekommer hot mot dem själva och mot deras familjer, antingen från de kriminella nätverken eller från de legala myndigheterna.²⁰

Människohandel har blivit ett ekonomiskt gynnsamt område, då det är uppskattat att det genererar mellan 7-12 miljarder amerikanska dollar varje år.²¹ Riskerna relaterade till brottet är dessutom förhållandevis låga jämfört med annan organiserad brottslighet, såsom narkotika- eller vapen smuggling. Detta beror främst på att offren för människohandel oftast är

---

¹⁸ Regeringskansliet, faktablad från Näringsdepartementet, april 2005, *Prostitution och människohandel*, s. 2

¹⁹ UNIFEM, *Facts and figures*, s. 1

²⁰ UNODC report, s. 44-45

²¹ UNIFEM, *Facts and figures*, s. 1

väldigt rädda för exploatörerna bakom handeln,²² samt att risken att bli fälld är liten och att straffen vid en fällande dom är relativt låga.²³

2.2 Internationella ramverk

Även om alla stater har egna lagar som de följer, kan det inte bortses från internationella konventionsåtaganden. När ett land ratificerar en konvention, innebär det att landet förbinder sig att ändra lagstiftningen så att den är förenlig med konventionen. Därmed blir det viktigt att ta hänsyn både till internationella och svenska regleringar på området.

Ett internationellt samarbete är en grundläggande förutsättning för att bekämpa människohandel, då det är ett brott som ofta rör sig över gränserna. Det måste därför finnas nationella regleringar som underlättar det internationella samarbetet. Viljan att bekämpa olika transnationella brott, så som människohandel, har resulterat i ett flertal internationella instrument.²⁴

2.2.1 Ramverk inom Förenta Nationerna

2.2.1.1 UNODCs program mot människohandel: GPAT

FN:s program mot människohandel grundades i mars 1999, som respons till det uppenbara problem som människohandel utgjorde. GPAT har till syfte att förbättra myndigheters arbete mot människohandel och människosmuggling, främst genom att synliggöra anledningarna och processerna bakom brottet, men även genom att förespråka och utveckla effektiva åtgärder mot det. GPAT har specialkunskaper på området och arbetar främst med datainsamling, utvärdering av uppgifter, samt med att skapa ett tekniskt samarbete. Vidare arbetar de tillsammans med medlemsstater och olika organisationer för att implementera FN:s protokoll mot människohandel²⁵, som antogs 25 december 2003.²⁶

2.2.1.2 FNs konvention mot gränsöverskridande brottslighet samt dess tilläggsprotokoll

I december 2000 öppnades FN:s konvention mot gränsöverskridande organiserad brottslighet och dess två tilläggsprotokoll. Syftet med FN konventionen var att förespråka ett ökat internationellt samarbete för att bekämpa och förhindra transnationell organiserad brottslighet,²⁷ medan de två protokollen syftade till att bekämpa specifika brott. Det ena protokollet

---

²² UNODC factsheet on human trafficking

²³ Granström, s. 216

²⁴ UNODC Toolkit, s. 1

²⁵ The United Nations Protocol to Prevent, Suppress and Punish Trafficking in Persons

²⁶ UNODC Report, s. 48-49

²⁷ FN konventionen mot organiserad brottslighet, art. 1

inriktade sig mot bekämpning av människosmuggling och det andra mot människohandel. Konventionen och protokollen stadgar minimum åtgärder, vilket innebär att länder är fria att införa en strängare lagstiftning.²⁸

Tilläggsprotokollet mot människohandel kallas även för Palermoprotokollet, då det undertecknades i Palermo. Innehållet i det överensstämmer väl med de svenska ståndpunkterna, och Sverige har undertecknat både konventionen och dess tilläggsprotokoll.²⁹

Genom Palermoprotokollet lyckades man för första gången på global nivå skapa ett rättsligt bindande dokument, innehållande en definition av människohandel.³⁰ Definitionen i Palermoprotokollet är relativt vid och inkluderar flera olika former av människohandel.³¹ Syftet med Palermoprotokollet är att förhindra och bekämpa människohandel, skydda och hjälpa offren samt att skapa ett samarbete mellan medlemsstaterna för att uppnå dessa mål.³² Därmed återfinns bestämmelser om kriminalisering, bistånd till offer och skydd för dem, rättslig ställning för offer för människohandel i mottagarlandet, återanpassning av offer, förebyggande åtgärder, utbyte av information och gränskontrollåtgärder m.m.³³ Det stadgas även att protokollet skall tolkas i enlighet med konventionen.³⁴

2.2.1.3 FN:s globala initiativ för att bekämpa människohandel: UN.GIFT

UN.GIFT grundades i mars 2007 av UNODC, för att stärka, koordinera och utveckla den gemensamma kampen mot människohandel. UN.GIFT styrs tillsammans med ILO, IOM, UNICEF, UNHCHR och OSCE.³⁵

UN.GIFT tillhandahåller ramverk för alla områden, t.ex. regeringar, media, näringsliv, och den akademiska världen. Detta för att de skall kunna stödja varandra och arbeta tillsammans i kampen för att hitta effektiva medel mot människohandel. Initiativet grundades utifrån förutsättningen att människohandel är ett brott av sådan magnitud och allvarlighetsgrad att det inte kan bekämpas av länder på egen hand. Det ses som ett globalt problem som kräver en gemensam strategi, baserat på nationella åtgärder världen över. För att uppnå en gemensam global strategi, krävs inledningsvis en ökad kunskap och medvetenhet om brottet, tillsammans med ett förespråkande om effektiva åtgärder, ett användande av de gemensamma program som redan finns och framför allt ett gemensamt ansvar att bekämpa brottet.³⁶

---

²⁸ UNODC Toolkit, s. 1-2

²⁹ DS 2003:45, s.35

³⁰ DS 2003:45, s. 36

³¹ Palermoprotokollet, art. 3:a

³² Palermoprotokollet, art. 2

³³ DS 2003:45, s. 36

³⁴ Palermoprotokollet, art. 1

³⁵ UN.GIFT Broschyr, s. 2

³⁶ UN.GIFT Broschyr, s. 3

Genom att uppmuntra och koordinera ett samarbete, syftar UN.GIFT även till att skapa en samverkan mellan olika anti-människohandels åtgärder inom FN:s organ, internationella organisationer och andra berörda aktörer, samt att därigenom skapa de mest effektiva och kostnadseffektiva redskap för att bekämpa människohandeln. Detta skall göras genom att mobilisera både statliga och icke-statliga aktörer, genom att minska både efterfrågan och utsattheten för potentiella offer, säkerställa att det finns adekvat stöd och skydd till offren, samt att det finns effektiva rättegångar för förövarna involverade i människohandel samtidigt som de fundamentala mänskliga rättigheterna respekteras.³⁷

UN.GIFT planerar även att bygga en lättförståelig kunskapsöversikt, eftersom arbetet mot människohandel försvåras genom att tillförlitlig information saknas över olika länders åtgärder för att bekämpa människohandel, dess utbreddhet, omfattning och rekrytering. UN.GIFT hoppas att upprättandet av en kunskapsbas därmed kommer att skapa en ökad förståelse, med bättre analyser samt förenkla spridningen av information. Utöver detta kommer även tekniska hjälpmedel att upprättas. Det kommer exempelvis att finnas teknisk hjälp att standardisera metoder för att samla in och analysera nationell data om människohandel.³⁸

2.2.2 Instrument inom Europeiska Unionen

2.2.2.1 EU:s rambeslut

Sedan 1996 har EU aktivt engagerat sig för att utveckla ramverk för att förhindra och bekämpa människohandel och sexuell exploatering av barn. Sedan februari 1997 finns det ett gemensamt dokument om åtgärder mot människohandel och sexuellt utnyttjande av barn.³⁹ Det är relativt allmänt hållet och omfattar en rad frågor som exempelvis definitioner, jurisdiktion, rättsförfarande, stöd till offren samt polissamarbete. Genom denna gemensamma åtgärd åtog sig medlemsstaterna att se över sina lagar för att säkerställa att människohandelsbrottet var straffbelagt.⁴⁰

Människohandel var en av frågorna som prioriterades högt under Sveriges ordförandeskap i EU under första halvan av 2001. Under denna tid förhandlades det huvudsakliga innehållet fram i ett rambeslut om bekämpande av människohandel. Rambeslutet antogs vid EU:s ministerråd i juli 2002.⁴¹

Syftet med rambeslutet var att skapa nya gemensamma minimiregler i EU:s medlemsstater, gällande straffrättsliga påföljder och andra former av

---

³⁷ UN.GIFT Broschyr, s. 3

³⁸ UN.GIFT Broschyr, s. 5-6

³⁹ EGT L 63, 4.3. 1997, CELEX nr: 31997F0154

⁴⁰ Prop. 2003/04:111, s. 13

⁴¹ Prop. 2003/04:111, 13

straffrättsliga åtgärder mot människohandel.⁴² Rambeslutet omfattar både människohandel syftande till arbetsexploatering och sexuell exploatering, samt stadgar att alla led involverade i människohandel skall vara straffbara.⁴³ Vidare skall varje medlemsstat kriminalisera brott som är relaterade till människohandel med effektiva och proportionella medel.⁴⁴ Det kan även nämnas att rambeslutet har ett snävare tillämpningsområde än Palermoprotokollet, då rambeslutet endast behandlar straffrätt och bara tar sikte på sådan människohandel som syftar till arbets- eller sexuell exploatering. Detta grundar sig på att det är främst inom dessa områden som man i EU har kunnat se behov av, samt har underlag för, att med straffrättsliga åtgärder gå längre än FN. Palermoprotokollet kan dock anses utgöra en gemensam plattform.⁴⁵

2.2.2.2 EUs direktiv om uppehållstillstånd

EU:s råd antog i april 2004 ett direktiv om uppehållstillstånd till tredjelandsmedborgare som fallit offer för människohandel, eller fått hjälp till olaglig invandring, och som samarbetar med berörda myndigheter. Direktivet utformades för att utarbeta en gemensam invandringspolitik och för att fastställa villkor för inresa och vistelse för utlänningar, samt åtgärder för att bekämpa olaglig invandring. Dessa punkter ansågs vara grundläggande för att uppnå EU:s mål om att upprätta ett område med frihet, säkerhet och rättvisa. Genom direktivet införs ett uppehållstillstånd som är avsett för offer för människohandel eller människosmuggling i de fall som en medlemsstat utvidgar räckvidden för direktivet. Uppehållstillståndet skall utgöra ett tillräckligt incitament för att samarbeta med de berörda myndigheterna, samtidigt som det finns villkor för att det inte skall missbrukas.⁴⁶

Direktivet stadgar vidare att en medlemsstat skall säkerställa att tredjelandsmedborgaren får betänketid för att ges möjlighet att fatta ett välgrundat beslut om att samarbeta med myndigheterna. Under denna tid får inga beslut gällande utvisning eller avvisning verkställas.⁴⁷ Vidare stadgas det att medlemsstaten skall, när betänketiden löpt ut, överväga de möjligheter som uppkommer för utredningen genom att tredjelandsmedborgarens vistelsetid i landet förlängs i de fall där personen klart visar en vilja att samarbeta. Uppehållstillståndet skall ha en giltighetstid på minst sex månader, och skall förlängas om villkoren fortfarande är uppfyllda.⁴⁸

---

⁴² Prop. 2003/04:111, s. 21

⁴³ EU:s ramverk, art. 1

⁴⁴ EU:s Ramverk, art. 4

⁴⁵ Prop. 2003/04:111, s. 21

⁴⁶ Prop. 2006/07:53, s. 9

⁴⁷ Rådets direktiv 2004/81 EG, art. 6

⁴⁸ Rådets direktiv 2004/81 EG, art. 8

2.2.2.3 EUROPOL

Ett av Europols främsta syften är att förbättra samarbetet och effektiviteten mellan medlemsstaterna, för att bekämpa allvarlig internationell brottslighet.⁴⁹ Deras arbetsområde omfattar därför även människohandel och närliggande brott.⁵⁰ Frågorna handläggs på en enhet som analyserar och utväxlar information och underrättelser om bl.a. människohandel och människosmuggling. Europol ger vidare ut rapporter med allmän information om organiserad illegal invandring i specifika ärenden. De rapporterar dessutom återkommande om trender och om läget i varje EU stat. Europol har exempelvis bistått den svenska polisen i några svenska förundersökningar som rört misstankar om koppleri, där huvudmännen hämtat kvinnor från utlandet för att tvinga dem till prostitution i Sverige. RKP är ansvarig för kontakten med Europol i fråga om människohandel.⁵¹

---

⁴⁹ Europolkonventionen, art. 2

⁵⁰ Europolkonventionen, bilaga till art. 2

⁵¹ SOU 2002:69, s. 151

3 Den svenska regleringen

För att besvara mina frågeställningar om huruvida regleringen av människohandel är adekvat utformad för en effektiv tillämpning som möjliggör åtal och lagföring av brottet, är det i första hand människohandelsparagrafen som är relevant att studera. Dock är det även av vikt att redogöra för andra närliggande brott för att besvara frågeställningarna gällande eventuella problem med utformningen samt möjliga förbättringar av lagen.

3.1 Människohandelsbrottet 4:1a BrB

”Den som, i annat fall än som avses i 1 §, med användande av olaga tvång eller vilsledande, med utnyttjande av någon annans utsatta belägenhet eller med något annat sådant otillbörligt medel rekryterar, transporterar, inhyser, tar emot eller vidtar någon annan sådan åtgärd med en person och därigenom tar kontroll över personen, i syfte att personen skall

1. utsättas för brott enligt 6 kap. 1, 2, 3 eller 4 §, utnyttjas för tillfälliga sexuella förbindelser eller på annat sätt utnyttjas för sexuella ändamål,
2. utnyttjas i krigstjänst eller tvångsarbete eller annat sådant tvångstillstånd,
3. utnyttjas för avlägsnande av organ, eller
4. på annat sätt utnyttjas i en situation som innebär nödläge för den utsatte,

döms för *människohandel* i fängelse i lägst två år och högst tio år.

Detsamma gäller den som i sådant syfte som anges i första stycket,

1. till annan för över kontrollen över en person, eller
2. från annan tar emot kontrollen över en person.

Den som begår en gärning som avses i första stycket mot en person som inte har fyllt arton år skall dömas för människohandel även om inte något sådant otillbörligt medel som anges där har använts.

Är ett brott som avses i första - tredje styckena mindre grovt, döms till fängelse i högst fyra år.”⁵²

3.1.1 Bakgrund

I juni 1998 fick en parlamentarisk kommitté i uppdrag att göra en översyn av bestämmelserna om sexualbrott. En del av utredningen tog sikte på att utreda huruvida det fanns behov av ett särskilt brott mot handel med människor för sexuella ändamål. I sitt betänkande⁵³ lade kommittén bland annat fram ett förslag i fråga om människohandel som syftade till sexuell

---

⁵² 4:1a BrB

⁵³ SOU 2001:14

exploatering. Förslaget var utformat i nära anslutning till definitionen i FN-protokollet mot människohandel men tog, i enlighet med kommitténs uppdrag, endast sikte på människohandel med sexuell exploatering. Vidare avsåg förslaget endast gränsöverskridande människohandel. I propositionen *Straffansvar för människohandel*⁵⁴ föreslog regeringen, med stöd av kommitténs förslag, åtgärder för att stärka det straffrättsliga skyddet för människohandel. Detta ledde till att ett nytt brott mot människohandel för sexuella ändamål infördes i juli 2002 i 4:1a BrB.⁵⁵

Det konstaterades dock när Sverige skulle tillträda FN-protokollet mot människohandel och genomföra EU:s rambeslut, att man inte hade beaktat människohandelns karaktär och komplexitet fullt ut, och således inte uppfyllde alla de kriterier som protokollet och rambeslutet föreskrev. En lagändring krävdes för att uppfylla de krav som uppställdes både i protokollet och i rambeslutet.⁵⁶ Detta resulterade i att 4:1a BrB reviderades, och att en ny lydelse infördes 2004.

3.1.2 Nuvarande lydelse

Människohandel innefattar flera olika led och kan därför ses som en typ av kedjebrottslighet. Det första elementet är åtgärder för genomförandet av själva handeln, så som rekrytering och transport, samt att ta emot och inhysa offren. Det andra elementet utgör de otillbörliga medel som används för att få offret att underkasta sig eller foga sig, eller det vilseledande som offret utsatts för. Det tredje elementet är syftet med handeln, där det skall röra någon form av efterföljande utnyttjande av offret. För att tillämpa bestämmelsen i 4:1a BrB krävs inte längre att handeln varit gränsöverskridande. Bestämmelsen omfattar därmed människohandel oavsett om det skett inom gränserna eller över dem.⁵⁷

I paragrafens första stycke straffbeläggs sådana handlingar som anknyter till människohandelns första moment, dvs. åtgärder som vidtagits för själva handeln. Enligt bestämmelsen döms den för människohandel som med användandet av olaga tvång eller vilseledande, med utnyttjande av någons utsatta belägenhet eller med något annat sådant otillbörligt medel rekryterar, transporterar, inhyser, tar emot eller vidtar någon annan åtgärd mot en person och därigenom tar kontroll över personen, i syfte att personen skall utsättas för sexualbrott, utnyttjas i krigstjänst eller tvångsarbete, utnyttjas för avlägsnande av organ eller på annat sätt utnyttjas i en situation som innebär nödläge för den utsatte.⁵⁸

Förutsättningarna för att ett brott skall föreligga är att gärningsmannen har företagit vissa *åtgärder*, som genomförts och möjliggjorts genom ett

---

⁵⁴ Prop. 2001/02:124

⁵⁵ Prop. 2003/04:111, s. 10

⁵⁶ Prop. 2003/04:111, s. 30

⁵⁷ Holmqvist, Leijonhufvud, Träskman, Wennberg, s. 4:4b-c

⁵⁸ Holmqvist m.fl., s. 4:4 c

otillbörligt medel och för ett visst *syfte*. Samtliga dessa moment måste föreligga för att bestämmelsen skall kunna tillämpas. Bestämmelsen omfattar handelsåtgärder i såväl ursprungs- och transit- som i destinationsländer, oberoende av var utnyttjandet av offret kommer att ske. Åtgärderna kan även begås inom ett land, då det inte har uppställts krav på gränsöverskridande moment. De handelsåtgärder som omfattas är att rekrytera, transportera, inhysa, ta emot eller vidta någon annan sådan åtgärd med en person, och därigenom ta kontrollen över den. Rekrytera avser olika förfaranden för att värva eller anskaffa en person.⁵⁹

För straffansvar förutsätts att åtgärderna har vidtagits genom att använda visa *medel*, så som olaga tvång eller vilseledande, utnyttjande av någons utsatta belägenhet eller något annat otillbörligt medel. Med begreppet *olaga tvång* avses detsamma som i straffbestämmelsen om olaga tvång i 4:4 BrB, dvs. att genom misshandel eller annars med våld eller genom olaga hot om brottslig gärning tvinga annan att underkasta sig de beskrivna åtgärderna. Begreppet *vilseledande* innebär förmedlande av oriktig uppfattning till någon och förekommer exempelvis i 9:1 BrB. Det syftar till utnyttjandet av någons utsatta belägenhet i en situation då offret befinner sig i ett ekonomiskt skuldförhållande eller i ett tjänste- anställningsförhållande till gärningsmannen. Det omfattar även situationer då offret befinner sig i vanmakt, lever i flyktingskap, under ekonomiskt svåra förhållanden eller lider av förståndshandikapp.⁶⁰

Det straffbara förfarandet kan även ha skett genom något annat otillbörligt medel, då det stadgas att även andra otillbörliga medel än de uttryckta kan föranleda straffansvar. För att ett otillbörligt medel skall anses vara jämförbart med olaga tvång, vilseledande eller utnyttjande av någons utsatta belägenhet, måste dock omständigheterna ha varit sådana att offret inte har haft något annat verkligt eller godtagbart alternativ än att underkasta sig gärningsmannens vilja. Gemensamt för dem är att de syftar till att kontrollera offrets fria och verkliga vilja.⁶¹

Vidare krävs att det finns ett orsakssamband mellan det otillbörliga medlet och människohandelsåtgärden, vilket innebär att offret skall ha underkastat sig åtgärden på grund av det otillbörliga medlet. Brottet fullbordas när en människohandelsåtgärd, som har genomförts med ett otillbörligt medel och med syfte att utnyttja offret, har resulterat i kontroll över det. För att *kontroll* skall uppnås krävs att offret är i en trångmålsliknande situation eller faktisk beroendeställning i förhållande till gärningsmannen.⁶²

Offret skall vara under en påverkan som är av allvarlig betydelse för honom eller henne, och utan möjlighet att förändra situationen. Vidare skall åtgärderna vidtas i ett bestämt syfte att utnyttja offret. De syften som nämns

---

⁵⁹ BrB 4:1a, 1 st

⁶⁰ Holmqvist, m.fl., s. 4:4d

⁶¹ Holmqvist, m.fl., s. 4:4d

⁶² Holmqvist, m.fl., s. 4:4e

är utnyttjande för sexuella ändamål, utnyttjande i krigstjänst eller tvångsarbete eller annat sådant tvångstillstånd, utnyttjande för organskaffningsändamål samt utnyttjande i en situation som utgör nödläge. Utnyttjande för sexuella ändamål sker då offret utsätts för brott såsom våldtäkt, sexuellt tvång, sexuellt utnyttjande, eller sexuellt utnyttjande av underårig. Vidare kan utnyttjandet ske genom att offret utsätts för ett flertal tillfälliga förbindelser, avseende prostitution och liknande utnyttjanden men där ersättning inte erläggs. Uttrycket ”på annat sätt utnyttjas för sexuella ändamål” syftar till utnyttjande då offret exempelvis tvingas ställa upp på pornografiska föreställningar.⁶³

Uppsåt förutsätts som subjektivt rekvisit och skall täcka de objektiva rekvisiten. Dock sträcker sig det subjektiva rekvisitet längre än de objektiva, vilket innebär att brottet fullbordas även innan något utnyttjande verkligen har skett. Det krävs ett direkt uppsåt till att utnyttja en person för ett visst ändamål. Vidare anges det i andra stycket att straffansvar för människohandel också ankommer på den som överför eller tar emot kontrollen av en person i syfte att utnyttja denna. Därmed uppställs det inget krav på användande av ett otillbörligt medel i de fall där kontroll över offret redan föreligger.⁶⁴

Det kan också nämnas att tredje stycket stadgar att är offret under 18 år krävs det inte att gärningsmannen har genomfört handeln med användande av något otillbörligt medel. Dock krävs det fortfarande någon form av påverkan från gärningsmannen.⁶⁵

Straffet för människohandel är fängelse i lägst två år och högst tio år. Ett högt straff utdöms i de fall där gärningsmannen exempelvis har visat särskild hänsynslöshet. Även åldern hos offren har betydelse vid bedömningen; ju yngre barnet har varit desto högre straffvärde har brottet. Det saknar betydelse huruvida syftet har förverkligats för straffansvar, dock beaktas detta vid bedömningen av straffvärdet. Enligt fjärde stycket skall en mindre sträng straffskala tillämpas, med ett maximistraff på fyra år, i de fall då till exempel risken för ett faktiskt utnyttjande har varit liten.⁶⁶

3.2 Koppleribrottet 6:12 BrB

”Den som främjar eller på ett otillbörligt sätt ekonomiskt utnyttjar att annan har tillfälliga sexuella förbindelser mot ersättning, döms för *koppleri* till fängelse i högst fyra år.

Om en person som med nyttjanderätt har upplåtit en lägenhet får veta att lägenheten helt eller till väsentlig del används för tillfälliga sexuella

---

⁶³ Holmqvist, m.fl., s. 4:4e

⁶⁴ Holmqvist, m.fl., s. 4:4f

⁶⁵ Holmqvist, m.fl., s. 4:4f

⁶⁶ Holmqvist, m.fl., s. 4:4f-g

förbindelser mot ersättning och inte gör vad som skäligen kan begäras för att få upplåtelsen att upphöra, skall han eller hon, om verksamheten fortsätter eller återupptas i lägenheten, anses ha främjat verksamheten och dömas till ansvar enligt första stycket.”

Är brott som avses i första eller andra stycket att anse som grovt, döms för grovt koppleri till fängelse i lägst två och högst åtta år. Vid bedömning av om brottet är grovt skall särskilt beaktas om brottet avsett en verksamhet som bedrivits i större omfattning, medfört betydande vinning eller inneburit ett hänsynslöst utnyttjande av annan.”⁶⁷

3.2.1 Bakgrund

Koppleribestämmelsen är inriktad på att motverka kvinnlig och manlig prostitution. En man eller kvinna som köper sexuella handlingar förövar köp av sexuell handling av barn enligt 6:9 BrB eller köp av sexuell tjänst enligt 6:11. Den andra personen som mot ersättning deltar begår inte något brott, då det inte är straffbelagt att sälja sexuella tjänster.⁶⁸

3.2.2 Nuvarande lydelse

I första stycket i 6:12 stadgas straff för den som främjar eller på ett otillbörligt sätt ekonomiskt utnyttjar att en annan person har tillfälliga sexuella förbindelser mot ersättning. *Främjande* kan ske på ett flertal olika sätt, såsom att hålla bordellverksamhet, upplåta lokal eller lämna anvisningar till prostituerades adresser. Inte alltför obetydlig psykisk påverkan av en annan person som leder till att denna beslutar sig för att börja eller fortsätta med prostitution utgör också främjande. Även tvång omfattas, men krävs inte för straffansvar. Inte heller är det nödvändigt att gärningsmannens främjande åtgärd i det särskilda fallet lett till att en annan person haft prostitutionsförbindelser. Det är istället tillräckligt att gärningsmannen har skapat möjlighet eller underlättat för den andra att ha tillfälliga sexuella förbindelser mot ersättning. Dock krävs det att gärningsmannen skall ha bidragit till att en annan person har börjat eller fortsatt med prostitution. Transport och vakthållning kan utgöra sådana moment.⁶⁹

För straffansvar förutsätts det vidare att den som *utnyttjar* att någon annan har tillfälliga sexuella förbindelser mot ersättning tillgodogör sig delar av den prostituerades inkomster. Dock saknas det krav på vanemässighet eller vinningssyfte, vilket innebär att det är koppleri även om utnyttjandet endast sker vid enstaka tillfällen. Kravet på otillbörligt utnyttjande anses vanligtvis vara uppfyllt då någon drar fördel av en annan persons

---

⁶⁷ 6:12 BrB

⁶⁸ Holmqvist, m.fl., s. 6:52

⁶⁹ Holmqvist, m.fl., s. 6:52

prostitutionsverksamhet, utan vederlag eller med vederlag som står i missförhållande till vad som har presterats.⁷⁰

I andra stycket finns en särskild bestämmelse gällande främjande. Om en person med nyttjanderätt upplåter sin lägenhet helt eller till väsentlig del till att användas för tillfälliga sexuella förbindelser mot ersättning, och underlåter att göra det som skäligen kan begäras för att upplåtelsen skall upphöra, skall denna person, om verksamheten fortsätter, anses ha främjat den.⁷¹ För ansvar krävs att lägenhetsupplåtaren har vetskap om prostitutionsverksamheten i lägenheten. Endast misstanke om sådan verksamhet uppfyller inte kravet för ansvar. Övriga omständigheter i koppleribestämmelsen skall vara täckta av någon form av uppsåt.⁷²

Straffet för koppleri är fängelse i högst fyra år. I tredje stycket stadgas att för grovt koppleri är straffskalan fängelse mellan två och åtta år. Vid bedömning om huruvida brottet är grovt eller ej, skall särskilt beaktas om verksamheten har bedrivits i en större omfattning, medfört betydande vinning eller inneburit ett hänsynslöst utnyttjande av annan person, vilket exempelvis kan ske i människohandelsliknande fall. En helhetsbedömning skall göras, där hänsyn tas till samtliga omständigheter.⁷³

Det kan slutligen nämnas att straffmaximumet för fängelse höjdes år 2005 från sex till åtta år. Detta var på grund av att straffvärdet i människohandelsliknande situationer var högre än vad den tidigare straffskalan för grovt koppleri medgav.⁷⁴

3.3 Köp av sexuell tjänst 6:11 BrB

”Den som, i annat fall än som avses förut i detta kapitel, skaffar sig en tillfällig sexuell förbindelse mot ersättning, döms för *köp av sexuell tjänst* till böter eller fängelse i högst sex månader.

Vad som sägs i första stycket gäller även om ersättningen har utlovats eller givits av någon annan.”⁷⁵

3.3.1 Bakgrund

I samband med att 6:e kapitlet i BrB reformerades 2005 upphävdes också lagen om köp av sexuella tjänster. Gärningar som tidigare straffbelades där,

---

⁷⁰ Holmqvist, m.fl., s. 6:53-54

⁷¹ Holmqvist, m.fl., s. 6:54

⁷² Holmqvist, m.fl., s. 6:56

⁷³ Holmqvist, m.fl., s. 6:56

⁷⁴ Holmqvist, m.fl., s. 6:57

⁷⁵ 6:11 BrB

regleras numera i 6:11 BrB som köp av sexuell tjänst. Denna bestämmelse är något vidare i tillämpningsområdet än vad den tidigare lagen var.⁷⁶

3.3.2 Nuvarande lydelse

En person som skaffar sig en tillfällig sexuell förbindelse mot ersättning, förövar köp av sexuell tjänst. Det saknar betydelse om det gäller en tillfällig sexuell förbindelse vid ett enstaka tillfälle eller vid ett flertal tillfällen. Vidare är 6:11 BrB subsidiär till de föregående paragraferna i 6e kapitlet.⁷⁷

Ersättningen skall vara ekonomisk eller av annat slag, exempelvis narkotika. För ansvar är det tillräckligt att ersättning utlovas, och därmed blir en förutsättning för umgänget. Således utgör den tillfälliga sexuella förbindelsen fullbordspunkten för köp av sexuell tjänst.⁷⁸

I andra stycket klargörs det att den person som får del av den sexuella tjänsten inte själv måste ha betalat för den. Brottet förövas även om någon annan har erlagt eller utlovat betalningen. Personen som lämnar ersättning men inte själv utnyttjar köpet av den sexuella tjänsten gör sig då skyldig till medhjälp enligt 23 kapitlet BrB. För ansvar krävs uppsåt gällande samtliga gärningsomständigheter. Straffet för köp av sexuell tjänst är böter eller fängelse i högst sex månader.⁷⁹

En kommentar till denna reglering är att rikskriminalpolisen anser att regleringen fungerar som en barriär mot att människohandlare etablerar sig i Sverige. De menar att regleringen gör att människohandlare i större utsträckning söker sig till andra, mer attraktiva och vinstgivande marknader, såsom Norge eller Danmark. Efterfrågan i Sverige på kvinnornas tjänster har varit mindre och förtjänsterna lägre än vad förövarna räknat med.⁸⁰

3.4 Tidsbegränsat uppehållstillstånd 5:15 UtIL

”Ett tidsbegränsat uppehållstillstånd om minst sex månader skall på ansökan av förundersökningsledaren ges till en utlänning som vistas här, om

1. det behövs för att förundersökning eller huvudförhandling i brottmål skall kunna genomföras,
2. utlänningen klart visat sin vilja att samarbeta med de brottsutredande myndigheterna,
3. utlänningen brutit alla förbindelser med de personer som är misstänkta för brott som förundersökningen avser, och

---

⁷⁶ Holmqvist m.fl., s. 6:48

⁷⁷ Holmqvist m.fl., s. 6:48-49

⁷⁸ Holmqvist m.fl., s. 6:49

⁷⁹ Holmqvist m.fl., s. 6:49-50

⁸⁰ Rikskriminalpolisen, Lägesrapport nr. 6, s. 32

4. hänsyn till den allmänna ordningen och säkerheten inte talar emot att tillstånd beviljas.

Om utlänningen vill ha betänketid för att återhämta sig och för att kunna ta ställning till om han eller hon vill samarbeta med de brottsutredande myndigheterna, skall på ansökan av förundersökningsledaren ett tidsbegränsat uppehållstillstånd om 30 dagar meddelas om de förutsättningar som anges i första stycket 1 och 4 är uppfyllda.

Ett uppehållstillstånd som meddelats enligt första stycket får förlängas om förundersökningsledaren begär det och de där angivna förutsättningarna fortfarande är uppfyllda. Ett uppehållstillstånd som meddelats enligt andra stycket får förlängas om förundersökningsledaren begär det, det av särskilda skäl finns behov av en längre betänketid och de förutsättningar som anges i första stycket 1 och 4 fortfarande är uppfyllda.

3.4.1 Bakgrund

Med anledning av EU:s direktiv 2004/81/EG om offer för människohandel, där syftet var att fastställa villkoren för att bevilja uppehållstillstånd för tredjelandsmedborgare som samarbetar i kampen mot människohandel eller människosmuggling, tillsatte regeringen en utredning i november 2000. Kommittén fick i uppdrag att bland annat analysera frågan om hur lagföring av personer som gör sig skyldiga till människohandel kan underlättas, samt vilka former av stöd och rättsligt skydd som bör erbjudas till offren för att de skall bistå i utredningar om brott.⁸¹ Frågan om huruvida utlänningslagens bestämmelser om permanent uppehållstillstånd behöver kompletteras behandlas för närvarande av utredningen *Översyn av bestämmelsen om människohandelsbrottet m.m.*,⁸² och regeringen skall återkomma till riksdagen med frågan.⁸³

3.4.2 Nuvarande lydelse

Sedan den 1 oktober 2004 får en utlänning som vistas i landet ett tidsbegränsat uppehållstillstånd om en förundersökningsledare ansöker om det, och om det är nödvändigt för en att en förundersökning eller huvudförhandling i brottmål skall kunna genomföras.⁸⁴

Kraven som uppställs i EU:s förordning om att ett tillfälligt uppehållstillstånd skall beviljas om den utländska medborgaren klart har visat sin vilja att samarbeta och brutit alla förbindelser med de personer som är misstänkta för de aktuella gärningarna, saknar motsvarighet i gällande lagstiftning. Dock torde dessa kriterier ändå vara avgörande för vilken betydelse personen kan antas komma att ha för förundersökningen eller huvudförhandlingen. Bestämmelsen i 5:15 UtIL kan tillämpas på både

---

⁸¹ Prop. 2003/04:35, s. 13

⁸² Dir. 2007:88

⁸³ Prop. 2006/07:53, s. 8

⁸⁴ Prop. 2006/07:53, s. 15

tredjelandsmedborgare och andra utlänningar. Även underåriga kan komma ifråga för ett tidsbegränsat uppehållstillstånd med stöd av bestämmelsen.⁸⁵

Tillståndsgivningen är inte begränsad till förundersökning eller huvudförhandling gällande ett visst brott. Inte heller finns det någon begränsning till en kortaste eller längsta giltighetstid för uppehållstillståndet. Därmed kan exempelvis en utländsk medborgare som ännu inte bestämt sig för huruvida hon eller han vill medverka under brottsutredning och rättegång erhålla ett kortare uppehållstillstånd.⁸⁶

---

⁸⁵ Prop. 2006/07:53, s. 16

⁸⁶ Prop. 2006/07:53, s. 16

4 Fallstudier

Nedan följer en redogörelse av några rättsfall. Dessa skall illustrera hur lagstiftningen på människohandelsområdet fungerar i praktiken samt tydliggöra huruvida den är effektivt utformad. I anslutning till rättsfallen följer även kommentarer, relaterade till frågeställningarna i uppsatsen.

4.1 NJA 2004 s. 646

I fallet åtalades en 40 årig och en 37 årig man, samt dennes hustru för grovt koppleri, då de under hösten 2003 främjat och på ett otillbörligt ekonomiskt sätt utnyttjat att sex kvinnor haft tillfälliga sexuella förbindelser mot ersättning. Åklagaren ansåg att det gällde grovt koppleri, eftersom det ingått som ett led i en organiserad verksamhet som bedrivits i större omfattning. Kvinnorna uppgav att de åkt till Sverige under föreställning att de skulle dansa på barer, och att de inte förrän under resan hade fått information om att de skulle prostitueras.

I tingsrätten dömdes de åtalade för grovt koppleri, eftersom rätten fann att koppleriverksamheten utgjorde del i en organiserad verksamhet som bedrivits i större omfattning. Visserligen hade verksamheten pågått under en begränsad tid, men då det rörde sig om sex kvinnor som vid olika tillfällen transporterats till Sverige för prostitution och genom att prostitutionsverksamheten avslutats närmast av en tillfällighet fann tingsrätten att brottet skulle bedömas som grovt koppleri. 37 åringen dömdes till fängelse i två år och sex månader, 40 åringen till två års fängelse och kvinnan till 1 års fängelse.

Domen överklagades till hovrätten som fann att även om koppleriverksamheten hade varit förhållandevis välorganiserad, hade den pågått under relativt korta och begränsade perioder. I varje period hade endast tre kvinnor medverkat, som enligt uppgifter hade 1-2 kunder per dag. Därmed ansåg hovrätten att verksamheten inte hade bedrivits i större omfattning. Inte heller ansåg de att utredarna hade påvisat att kvinnorna utsatts för något olaga tvång, vilseledande eller annan otillbörlig påverkan. Hovrätten konstaterade slutligen att trots att koppleribrottet var allvarligt så nådde det inte upp till graden för grovt koppleri. Därmed ändrade hovrätten tingsrättens dom till koppleri av normalgraden. Fängelsestraffen sänktes för 37 åringen till 1 år och 10 månader samt till 1 år och sex månader för 40åringen. Vidare dömdes kvinnan och den 40 årige mannen till utvisning, och förbjöds återvända innan juni 2014.

Ett hovrättsråd och en tillförordnad hovrättsassessor var skiljaktiga. De ansåg att brottet skulle bedömas som grovt koppleri, eftersom både verksamheten och transportereringen av kvinnorna till Sverige var

välorganiserade. Utredningen kring huruvida kvinnorna hade frångått sina pass och därmed möjligheten att återvända var inte heller entydig. Uppgifter visade istället på att åtminstone en av gärningsmännen inte var främmande för denna begränsning av kvinnornas rörelsemöjligheter. Vidare visade utredningen att de sex kvinnor som transporterats till Sverige inte var de första som arbetade i prostitutionsverksamheten, och med största sannolikhet inte heller de sista. Därmed ansåg hovrättsrådet och hovrättsassessorn att antalet kvinnor i verksamheten inte kunde anses vara ringa. Den ekonomiska omfattningen av verksamheten framgick inte av utredningen, men torde ha varit förhållandevis lönsam eftersom gärningsmännen försörjde sig genom den.

Målet gick vidare upp till HD avseende brottsrubriceringen och straffmätningen. HD anförde att utredningen visade att verksamheten pågått under relativt kort tid och att frekvensen av prostitutionskontakter under de perioder som förekommit inte varit påtagligt hög. Därför menade HD att verksamheten inte kunde anses ha varit av större omfattning och inte heller kunde gärningsmännen anses ha hänsynslöst utnyttjat kvinnorna då det framkommit att kvinnorna frivilligt och utan påtryckningar rest till Sverige i syfte att prostituera sig. HD ansåg inte heller att utredningen gav stöd till att det fanns någon avsikt att fortsätta koppleriverksamheten, utan bedömde brottet som koppleri av normalgraden. Fängelsestraffet sänktes också för 40-åringen till 1 år och två månader, då HD ansåg att det saknades bevis för att han deltagit i verksamheten gällande tre av kvinnorna.⁸⁷

4.1.1 Kommentarer till fallet

Detta fall är intressant att beakta utifrån min frågeställning om huruvida det är möjligt att åtala och lagföra för människohandel. Frågan om människohandel berördes inte alls i fallet, utan åtalet gällde enbart koppleri. Eventuellt skulle man kunna ifrågasätta om det varit möjligt att åtala för människohandel. Detta eftersom kvinnorna uppgav att de rest till Sverige för att dansa, och inte fick reda på att de skulle prostituerats förrän på vägen hit. Därmed skulle det kunna ses som ett vilseledande, och väl i Sverige var kvinnorna i en utsatt situation utan att känna någon eller behärska språket. Vidare föreligger det uppgifter, om än tvetydiga, om att kvinnorna frångått sina pass. Stämmer detta torde även kontrollrekvisitet vara uppfyllt, då det gjorde att kvinnorna var oförmögna att återvända när de önskade. Sannolikt hade ett sådant åtal dock inte lett till någon fällande dom, eftersom domstolen inte ens ansåg att rekvisiten var uppfyllda för grovt koppleri.

HD:s dom gav ingen vägledning om var gränsen mellan koppleri av normalgraden och grovt koppleri skall gå när det gäller omfattningen av verksamheten, något som både polis och åklagare hade hoppats på. Stockholmspolisen menar att det idag råder oklarhet om hur begreppet ”större omfattning” skall tolkas, beträffande tidsperioden, antal kvinnor, hur

---

⁸⁷ NJA 2004 s. 646, s. 6-7

mycket pengar som tjänats och hur mycket våld man kan bevisa att kvinnorna har utsatts för.⁸⁸ Vidare anser de att påföljderna har blivit lägre trots att gärningsmännen har hanterat fler kvinnor under längre tid, ibland flera månader upp till ett år. Enligt Stockholmspolisen har HD:s dom haft stor betydelse i bedömningen om brottet skall anses vara grovt koppleri eller ej. Domen har därmed inneburit att spaningstiderna har förlängts för att polisen skall kunna påvisa att verksamheten varit av stor omfattning och pågått under en längre tid. Följden av detta blir därmed att kvinnorna utnyttjas sexuellt och traumatiseras under längre perioder, medan polisen endast kan observera och låta verksamheten fortskrida. Enligt personal på Kris och Trauma centrum på Danderyds sjukhus finns omfattande internationella studier som tyder på att ca 70 % av de prostituerade kvinnorna, som undersökts, lider av posttraumatiskt stressyndrom.⁸⁹ En rättsutveckling som denna ter sig därför olycklig.

I föreliggande fall hade polisen kunnat utföra sin spaning under längre tid, men då hade ett större antal kvinnor blivit utsatta för sexuella övergrepp. Hade de gjort detta hade kanske HD bedömt målet som grovt koppleri. Dock torde syftet med en lag inte vara att stå bredvid och se på när redan utsatta människor utsätts för ännu fler övergrepp. Får lagar sådana konsekvenser tyder det på att något är fel, antingen på utformningen av lagen eller tillämpningen av den.

Ett särskilt problem är att HD har satt antalet kvinnor som påträffats som en norm för om brottet skall betraktas som grovt eller inte. Rikskriminalpolisen anger att det sällan påträffas mer än 3-4 kvinnor vid tillslagen.⁹⁰ Detta tyder på att hallickarna är medvetna om att har de inte ett större antal kvinnor på samma plats, kan de undgå åtal för grovt koppleri och därmed undkomma med ett kort fängelsestraff.

Brott som människohandel och koppleri begås mot redan utsatta människor. En människa kan säljas många gånger, och att därför grunda ett beslut på om ett brott är grovt eller inte relaterat till hur många kvinnor som har utsatts för det, torde utgöra en enorm kränkning mot de kvinnor som faktiskt har fallit offer för människohandel – vare sig det varit en eller flera. Istället borde omständigheterna runt omkring, till exempel hur kvinnorna har behandlats, beaktas i större utsträckning. Jag anser att även om spaning inte har pågått under så lång tid, borde det ändå vara möjligt att dra slutsatsen huruvida det är en varaktig organisation eller ej, genom att exempelvis studera hur verksamheten sett ut tidigare.

Slutligen anser jag att fängelsestraffen är väldigt låga i relation till brottets allvarlighetsgrad i det här fallet. Maxstraffet för koppleri av normalgraden är fyra år, men den tilltalade som fick högst straff dömdes till fängelse 1 år och 10 månader. Jämför man med till exempel narkotikabrott är straffen i

---

⁸⁸ Rikskriminalpolisen, Lägesrapport 8, s. 22

⁸⁹ Rikskriminalpolisen, Lägesrapport 8, s. 22

⁹⁰ Rikskriminalpolisen, Lägesrapport 8, s. 19

dessa fall betydligt högre. Enligt min mening sänder detta signaler om att det inte räknas som ett allvarligt brott när kvinnor kränks sexuellt.

4.2 Göta Hovrätt mål B 626-06

Detta var ett stort mål med många tilltalade och ett flertal olika brott inblandade. I delen som rörde åtal för människohandel, koppleri och medhjälp eller stämpling till människohandel omfattades nio tilltalade. Offren var två kvinnor från Slovakien, 20 respektive 28 år gamla. Gärningsmännen var åtalade för människohandel för sexuella ändamål. De tilltalade hävdade att bestämmelsen om att den ursprungliga kontrollen över kvinnorna inte hade tagits med hjälp av något otillbörligt medel enligt första stycket, inte var tillämplig. Dock vann de ingen framgång med argumentet, då det enligt förarbetena framgår att det inte uppställs något sådant krav. Bestämmelsen är tillämplig även om kontroll föreligger av andra anledningar.⁹¹

Det rådde stora bevissvårigheter i målet eftersom kvinnorna ändrade sina berättelser under förhören. Den yngre av kvinnorna menade att hon hade velat åka hem så fort som möjligt och därför hittat på det mesta hon sagt i det inledande förhöret. Tingsrätten ansåg dock att det inte var en trovärdig förklaring, utan snarare på grund av att hon kände både rädsla och lojalitet mot gärningsmännen. Den 28 åriga kvinnan lämnade motstridiga uppgifter samt valde att inte medverka alls i rättegången. I förhören framkom dock uppgifter som tydde på att hon agerade på detta sätt på grund av rädsla för vad som skulle hända när hon återvände till Slovakien, där svenska myndigheter inte kunde skydda henne.⁹² Trots bevissvårigheterna fann tingsrätten att det fanns tillräckligt med annan bevisning i form av exempelvis telefonavlyssningar och förhör med andra inblandade för att konstatera att gärningsmännen hade övertagit kontrollen över den 20 åriga kvinnan och upprätthållit ett sådant tryck mot henne att de behållit kontrollen. Därmed kunde de dömas till ansvar för människohandel. Åtalet ogillades dock för den 28 åriga kvinnan, då det inte fanns tillräckligt med stöd för att hon befunnit sig under gärningsmännens kontroll. Tingsrätten framhöll här att det mest avgörande var att hon inte medverkat i rättegången.⁹³

Åklagaren överklagade till hovrätten och yrkade på att de tilltalade även skulle dömas till ansvar för människohandel gällande den 28 åriga kvinnan. Gärningsbeskrivningen justerades från att ”från annan tagit emot kontrollen” till att ”tagit emot och behållit kontrollen”.⁹⁴ Detta gjorde att hovrätten gick på åklagarens linje och bedömde gärningen som

---

⁹¹ B 982-05, s. 52

⁹² B 982-05, s. 58-59

⁹³ B 982-05, s. 71 och s. 77

⁹⁴ B 626-06, s. 5-6

människohandel istället för koppleri. Hovrätten framhöll att även om kvinnan var prostituerad sedan tidigare, var det helt osannolikt att hon visste under vilka villkor hon skulle utnyttjas i Norrköping. Vidare var hon i en mycket utsatt situation eftersom hon inte kunde språket, och telefonavlyssningar visade att hon hade fått information om att prostitution var olagligt i Sverige. Dessutom hade hennes identitetshandlingar omhändertagits och ingen betalning hade erlagts till henne.⁹⁵

De män som dömdes för människohandel dömdes till fängelse i tre år och två månader respektive två år och två månader. Mannen som dömdes för koppleri dömdes till 1 år och tre månaders fängelse.

4.2.1 Kommentarer till fallet

Den här domen är intressant ur flera olika aspekter för mina frågeställningar. För det första är detta första gången som någon döms för människohandel gällande offer som varit över 18 år,⁹⁶ vilket i sig är anmärkningsvärt med tanke på att lagen varit i bruk under några år.

Vidare är det intressant att gärningsmännen blev dömda för människohandel trots de stora bevissvårigheter som förelåg. De utsatta kvinnorna lämnade motstridiga uppgifter och medverkade lite respektive inte alls i rättegången. Trots detta dömdes gärningsmännen till ansvar för människohandel. Med tanke på hur få fällande domar det finns för människohandel är det särskilt intressant att de dömdes trots att offren inte medverkade i större utsträckning. Att det trots allt går, visar på att en fällande dom i brottmål alltid är beroende av vad åklagaren yrkat i målet, och hur mycket kraft som lagts ner på utredningarna. Detta leder vidare till mina övriga frågeställningar om vilka orsaker som bidrar till det låga antalet fällande domar för människohandel.

Resonemanget kring tolkningen av kontrollrekvisitet var en annan intressant aspekt i den här domen, framförallt med fokus på rekvisitet om överförande, mottagande och upprätthållande av kontrollen. Målet visar på vikten av att själva kontrollrekvisitet lyfts fram och styrks genom förhör med målsägande och tilltalade. Dessutom visar det på vilken viktig del förhörsmetodiken utgör i utredningarna⁹⁷ samt vikten av att använda andra expertkompetenser i bedömningarna. Exempelvis så framhöll Anne Wilkens, psykoterapeut på Kris- och Traumacenter på Danderyds sjukhus, att det är mycket vanligt med en ambivalent inställning hos sexuellt utnyttjade kvinnor gentemot gärningsmannen.⁹⁸

Mycket i målet pekar på vikten av utredningar där fokus faktiskt läggs på omständigheterna kring kvinnorna. Vidare uppstår även här frågan om

---

⁹⁵ B 626-06, s. 13-14

⁹⁶ Rikskriminalpolisen, Lägesrapport nr. 8, s. 32

⁹⁷ Åklagarmyndigheten, RättsPM 2007:2, s. 34

⁹⁸ B 982-05, s. 58

skydd för de utsatta kvinnorna. Anledningen till att den 28 åriga kvinnan inte ville vittna, uppgavs vara att hon var rädd och att det inte fanns någon som kunde skydda henne när hon återvände till Slovakien. Att hon skulle ha fått skydd medan hon stannade kvar och vittnade i Sverige hjälpte henne inte. Hon hade behövt återvända till Slovakien efter rättegången, och där ensam tvingats möta den potentiella risken att någon från människohandelsorganisationen utkrävde hämnd på henne på grund av hennes medverkan i rättegången.

4.3 Svea Hovrätt mål B 1149-06

I målet hade polisen, via spaning på Internet, lokaliserat en misstänkt prostitutionsverksamhet i Stockholm och Uppsala. Misstankarna resulterade i spaning och övervakning med kamera mot ett par specifika adresser. Misstankarna ledde vidare till en omfattande telefonavlyssning och spaning riktad mot de fyra tilltalade.⁹⁹

I utredningen framkom att 15 kvinnor mellan 16 och 35 år hade transporterats från Estland till Sverige, där det sedan bedrivits prostitutionsverksamhet. Kvinnorna hade transporterats till Sverige med färjor, flyg och i vissa fall lastbil, och sedan inhysts i lägenheter som ordnats av de tilltalade. Marknadsföringen av de sexuella tjänsterna mot svenska köpare hade skett via Internet. De tilltalade livnärde sig på prostitutionsverksamheten, men även personer i Estland hade varit delaktiga i verksamheten och erhållit betalning. Betalning från sexköparna hade gått via de kvinnor som utnyttjades i verksamheten till de tilltalade. Kvinnorna betalade sedan en fast taxa till de tilltalade, vilken uppgick till 2000 kr per kvinna och dag. Om betalningen inte erlades uppstod en skuld som kvinnan skulle betala. De tilltalade har undvikit att träffa sexköparna och att vistas i de lägenheter där verksamheten bedrevs, och betalningarna till dem har skett på andra platser, exempelvis restauranger och bussar.¹⁰⁰ Verksamheten var välorganiserad, kännetecknades av en i hög grad yrkesmässig organisation och avbröts endast genom polisens tillslag.¹⁰¹

Tingsrätten dömde tre av de åtalade för människohandel gällande två av flickorna som var under 18 år. Rätten ansåg att gärningsmännen var likgiltiga till att fyra av kvinnorna var under 18 år. De menade dock att inga otillbörliga medel hade använts och att två av de unga kvinnorna hade haft möjlighet att lämna landet om de så önskat. Endast deras ålder var inte tillräckligt för att kontroll skulle föreligga. Gällande de andra två kvinnorna som var under 18, ansåg rätten att de varit beroende av de tilltalades hjälp att lämna landet, samt av hjälp med bostad i Sverige. Därigenom förelåg en beroendesituation. Med hänsyn till detta ansåg tingsrätten att

---

⁹⁹ B 8862-04, s. 15

¹⁰⁰ B 8862-04, s. 16

¹⁰¹ B 8862-04, s. 77

gärningsmännen hade kontroll över kvinnorna och de tilltalade dömdes därmed för människohandel.¹⁰² Vidare dömdes samma tre tilltalade för grovt koppleri, då koppleribrottet var av människohandelsliknande karaktär; organisationen hade bedrivits både yrkesmässigt och varaktigt. Domarna landade på 4 år och sex månader för en av de tilltalade, samt 2 år och sex månader för de andra två. Alla tre utvisades från Sverige på livstid. Den fjärde tilltalade dömdes till koppleri av normalgraden då han endast varit del av verksamheten under en kortare tid.¹⁰³

Åklagaren och en av de tilltalade överklagade domen. Åklagaren yrkade att den tilltalade skulle dömas för ytterliggare ett fall av människohandel gällande en av flickorna som var under 18 år. Hovrätten gjorde samma bedömning som tingsrätten, då de ansåg att kontrollrekvisitet inte var styrkt över flickan. De höjde dock fängelsestraffet till 5 år för en av de tilltalade.¹⁰⁴

4.3.1 Kommentarer till fallet

Jag har tagit med detta fall då jag tycker det är intressant att belysa skillnaden i lagstiftningen för kvinnor under och över 18 år, och de konsekvenser de olika rekvisiten får. För kvinnorna över 18 år yrkade åklagaren inte ens på människohandel, utan endast på grovt koppleri. Återigen blir därför frågan relevant gällande hur effektiv och adekvat utformad regleringen för människohandel är, eftersom åklagaren inte ens försökte åtala för människohandel då kvinnorna var över 18. I stället valde åklagaren att åtala för grovt koppleri, då brottet var av *människohandelsliknande karaktär*. Utredningen i målet visade att transportereringen av kvinnor till Sverige organiserades i Estland, med syfte att de skulle utnyttjas för prostitution här. Vidare framkom det i målet att åtminstone en av kvinnorna över 18 år saknade visum för sin resa och vistelse i Sverige, vilket de tilltalade måste ha varit medvetna om med hänsyn till sättet hon reste hit. Detta innebär att kvinnan var beroende av de tilltalade och att hon inte själv kunde råda över tidpunkten för tillbaka resan. Således var hon beroende av både försörjning och bostad under tiden i Stockholm. Som försörjning var hon hänvisad till prostitution. Därmed skulle det kunna ha hävdats att kvinnan befann sig i en beroendeställning gentemot de tilltalade som bedrev prostitutionsverksamheten.¹⁰⁵

Anledningen till att åklagaren inte åtalade för människohandel gällande kvinnorna över 18, trots att det förelegat en beroendeställning och kontroll över dem, var sannolikt att det inte kunde påvisas att något otillbörligt medel hade använts i rekryteringen av dem. Är offren under 18 år krävs det inte att gärningsmännen genomfört handeln med hjälp av något otillbörligt medel, vilket tycks underlätta att nå en fällande dom.

---

¹⁰² B 8862-04, s. 82-83

¹⁰³ B 1660-05, s. 78-79

¹⁰⁴ B 1149-06, s. 3-4

¹⁰⁵ B 8862-04, s. 78-79

I åklagarmyndighetens rapport om människohandel från 2007 står det uttryckt i rekommendationerna att om möjligt skall åtal för människohandel väckas, men det är viktigt att samtidigt ha med ett alternativt yrkande på koppleri.¹⁰⁶ Detta förstärker farhågorna om hur svårt det är att dömas till ansvar för människohandel.

4.4 Svea Hovrätt mål B 9992-05

Polisen uppmärksammade att en rysk kvinna bedrev bordellverksamhet i Alby. Under tiden spaningen bedrevs uppskattades det att ca 544 män besökte lägenheten, och att kvinnorna kunde ha mellan 10-15 kunder per dag.¹⁰⁷ Tingsrätten dömde kvinnan för koppleri, då de fann det styrkt att hon främjat och på ett otillbörligt sätt ekonomiskt utnyttjat att kvinnorna haft tillfälliga sexuella förbindelser mot ersättning. Dock ansåg tingsrätten inte att det var ett grovt utnyttjande då den tilltalade inte hänsynslöst hade utnyttjat kvinnorna.¹⁰⁸ Detta trots att utredningen visade att den tilltalade hade pressat kvinnorna att ta fler kunder, vilket de sannolikt gjorde för att kunna betala avgiften till den tilltalade, samt få lite pengar över för egen del. Vidare hade hon uppmanat kvinnorna att strunta i hygien mellan samlagen, för att kunna ta emot fler kunder och således tjäna mer pengar. Tingsrätten ansåg dock inte att kvinnorna varit så unga eller stått under sådant utnyttjande att de inte kunde ha avbrutit verksamheten och åkt tillbaka. Däremot ansåg de att koppleriet var grovt på grund av att det bedrevs yrkesmässigt och att det fanns goda anledningar att tro att det skulle fortskrida på samma sätt.¹⁰⁹

Hovrätten gjorde samma bedömning som tingsrätten. Även de konstaterade att det faktum att kvinnorna kunde få ta emot upp till 17 kunder per dag, inte fick ta pauser i önskad omfattning, att den tilltalade skyndade på dem i sina kundkontakter, att kvinnorna i praktiken inte kunde vägra ta emot någon kund, och att de själva förväntades ta hand om nödsituationer inte utgjorde ett hänsynslöst utnyttjande. Hovrätten anslöt sig också till tingsrättens bedömning om att brottet var grovt eftersom det rörde sig om en yrkesmässig, välorganiserad verksamhet, och fastställde tingsrättens dom.¹¹⁰ Kvinnan dömdes till 3 år och 6 månaders fängelse.

4.4.1 Kommentarer till fallet

Även detta fall är intressant för att belysa människohandelsproblematiken. Inte heller här yrkade åklagaren på människohandel, även om det kanske

---

¹⁰⁶ Åklagarmyndigheten, RättsPM 2007:2, s. 7

¹⁰⁷ B 1660-05, s. 14-15

¹⁰⁸ B 1666-05, s. 32-33

¹⁰⁹ B 1666-05, s. 33-34

¹¹⁰ B 992-05, s. 25-26

hade varit möjligt. Kvinnorna hade tagit emot upp till 17 män var per dag, inte tillåtits ta pauser i önskad utsträckning och i praktiken inte kunnat neka att ta emot en kund, vilket kan tolkas som att de har stått under gärningsmännens kontroll. Utredningen nämner inte något kring hur de har rekryterats, men det ter sig osannolikt att kvinnorna varit medvetna om att de skulle tvingas ha upp till 17 män varje dag i Sverige, vilket tyder på att de var vilseledda angående omständigheterna. Trots detta har åklagaren valt att inte åtala för människohandel, sannolikt på grund av de svårigheter som idag finns att nå en fällande dom för människohandel.

Den tilltalade i fallet blev dömd för grovt koppleri, men skälen därtill ter sig märkliga. Domstolen ansåg inte att det rörde sig om ett hänsynslöst utnyttjande av kvinnorna, trots att det i målet hade figurerat runt 550 sexköpare på fem veckor, och att varje kvinna tagit emot upp till 17 kunder per dag. Istället bedömdes koppleriet som grovt på grund av att det bedrivits som en yrkesmässig verksamhet. Vidare uttalade domstolen att kvinnorna inte stod under ett sådant utnyttjande att de inte hade kunnat avbryta verksamheten och åka tillbaka. I praktiken har dock kvinnorna sällan detta val, då de är ensamma och utsatta i ett nytt land. Domstolens resonemang ter sig därför distanserat från den verklighet som kvinnorna lever i.

4.5 Svea Hovrätt mål B 2696-05

Två män och en kvinna åtalades för grovt koppleri efter det att en bordellverksamhet avslöjats i Stockholm. De tre åtalades för att ha främjat prostitutionsverksamhet, genom att transportera två flickor till Sverige med bil, betalat en av flickornas flygbiljett, tillhandahållit lägenheten där flickorna utförde de sexuella tjänsterna, försett dem med mobiltelefonnummer och telefonkort, samt hjälpt dem med hemsidor på Internet. Det ekonomiska utnyttjandet bestod i att de hade tillägnat sig åtminstone en del av kvinnornas ersättning för de utförda sexuella tjänsterna. Tingsrätten fann att brottet var att anse som grovt koppleri, då det utgjorde en organiserad verksamhet som bedrivits i större omfattning under en längre tid.¹¹¹

Åklagaren överklagade domen till hovrätten och yrkade på en straffskärpning för de tilltalade. Även de tilltalade överklagade, då en av dem ville få domen ändrad från grovt koppleri till koppleri av normalgraden, och kvinnan ville att åtalet helt skulle ogillas.¹¹² Kvinnan framförde nya uppgifter i hovrätten, berättade att hon själv var prostituerad och inte hade berättat sanningen tidigare på grund av rädsla för de andra tilltalade.¹¹³ Hovrätten ogillade åtalet mot kvinnan, på grund av att de fann telefonupptagningarna och de sms som framförts som bevisning för perifer

---

¹¹¹ B 5533-04, s. 8-9

¹¹² B 2696-05, s. 5

¹¹³ B 2696-05, s. 15

för att binda kvinnan till någon koppleriverksamhet. Vidare hittades 25 800 kronor i lägenheten, men trots att hovrätten ansåg det vara en relativt ansevärd summa pengar, kunde det inte bevisas att det inte härrörde från hennes egen prostitutionsverksamhet.¹¹⁴

Avseende den andra manlige tilltalade prövade hovrätten hela skuldfrågan, och fastställde därefter tingsrättens dom för grovt koppleri. De ansåg det styrkt att han varit med och anskaffat lägenheten ifråga och att han hade transporterat åtminstone en av kvinnorna med bil till Sverige. Han hade även erhållit pengar för sina utlägg av mer än en kvinna, och det stod därmed klart att han otillbörligt ekonomiskt utnyttjat kvinnornas prostitutionsverksamhet. Genom att verksamheten präglades av en hög grad av organisation, samt att den pågått i tre månader och sannolikt skulle ha fortgått om inte polisen ingripit, ansåg hovrätten att koppleriet var grovt. De fastställde därför tingsrättens dom på 2 år och tre månader.¹¹⁵

4.5.1 Kommentarer till fallet

Även detta fall belyser problematiken utifrån mina frågeställningar gällande människohandelsparagrafen. I hovrätten framkom det uppgifter som talar för att fallet hade kunnat falla in under människohandelsbestämmelsen. I förhöret med den åtalade kvinnan uppger hon att den ena av männen som dömdes för grovt koppleri hade terroriserat och misshandlat alla kvinnorna. Till exempel har han slagit dem om de vägrat utföra någon sexuell tjänst, om han trodde att de undanhållit pengar från honom, eller varit sena till ett kundbesök. Vidare hade han hotat att döda dem om de berättade för någon om verksamheten, samt tvingat dem att ha samlag med kunder som inte använde kondom, samtidigt som han övervakade dem genom att kika genom nyckelhålet. Inte heller kunde kvinnorna fly när mannen var i Rumänien en tid, eftersom mannen då hade flyttat dem till en lägenhet där de övervakades av hans ryska maffiavänner. Dessutom hade han tagit hand om kvinnornas pass och returbiljetter.¹¹⁶ Denna utsaga styrks även av den andra tilltalade mannen, och genom att polisen hittade mannen ifråga tillsammans med en av de aktuella kvinnorna i målet, sent en kväll i april 2004 i en felparkerad bil i Stockholm. Kvinnan var då lättklädd och saknade pass.¹¹⁷ Det nämns inget kring rekryteringen av kvinnorna från Rumänien, och huruvida det förelåg ett vilseledande eller ej. Det kan dock konstateras att det är föga troligt att kvinnorna varit medvetna om och samtyckte till att bli slagna, övervakade och få sin rörelsefrihet begränsad.

Jag anser att dessa uppgifter borde ha kommenterats och utretts i betydligt större utsträckning av domstolen. Stämmer utsagorna, verkar det snarare som att målet handlade om människohandel och inte koppleri. Anledningen till att frågan inte har utretts vidare kan bero på resursbrister samt att

---

¹¹⁴ B 2696-05, s. 22-23

¹¹⁵ B 2696-05, s. 24-26

¹¹⁶ B 2696-05, s. 14-15

¹¹⁷ B 2696-05, s. 6-7

åklagarna vet hur svårt det är att nå en fällande dom för människohandel, och att det därför är enklare att åtala för koppleri. Dock anser jag att det är beklagligt att inte åtala för det brott som har begåtts, eftersom det handlar om människor som inte får upprättelse för sina kränkta rättigheter.

4.6 Hovrätten för västra Sverige mål B 1227-05

Åtalet gällde fem taxichaufförer som misstänktes förmedla sexkontakter. Telefonavlyssning och spaning sattes in och det visade sig att chaufförerna regelmässigt väntade på kunder utanför olika porrklubbar, och att de erbjöd kunder kontakt med kvinnor. Vidare transporterade de både sexköpare och prostituerade till ställen där sexköpen ägde rum. Pengarna för sexköpet delades mellan den prostituerade och den som förmedlade sexköpet. Taxichaufförerna delade sedan på förtjänsterna, och den legala taxiverksamheten utgjorde en täckmantel.¹¹⁸ En av kvinnorna som hördes hävdade att hon hade tvingats till prostitution och fortsatt endast på grund av att chaufförerna hotade med att berätta allt för hennes familj i Marocko, samt visa dem nakenbilder på henne.¹¹⁹

Tingsrätten konstaterade att de båda kvinnornas berättelser innehåller en del besvärande uppgifter för de tilltalade. Kvinnan från Marocko lämnade en lång och sammanhängande berättelse utan direkta motsägelser, och hon kunde svara på de flesta frågor. Dock menade tingsrätten att hennes berättelse inte kunde godtas på vissa punkter, då de saknade stöd i bevisningen. Därför konstaterade tingsrätten att med hänsyn till de beviskrav som råder i brottmål kunde kvinnans berättelse bara beaktas i de delar där de får stöd av annan bevisning. Vad gäller den andra kvinnan har hon uppgett att hon frivilligt prostituerat sig, och hon hade därför ingen anledning att svartmåla chaufförerna.¹²⁰

Åklagaren menade att männen otillbörligt ekonomiskt utnyttjat att kvinnorna prostituerade sig. Tingsrätten fann att det inte var bevisat att verksamheten skett i den omfattning som åklagaren påstått, och att den marockanska kvinnan sannolikt inte hade haft så många kunder som hon uppgett. Dock ansåg de det styrkt att tre av gärningsmännen tillsammans och i samförstånd ekonomiskt utnyttjat kvinnornas tillfälliga sexuella förbindelser under fem månader. Verksamheten bedömdes vara välorganiserad och ha bedrivits i större omfattning, eftersom männen hade försökt förmedla sexkontakter. Därmed dömde tingsrätten tre av männen till grovt koppleri samt försök till grovt koppleri. De andra två tilltalade ansågs ha haft en underordnad roll i verksamheten. Det ansågs inte heller styrkt att de hänsynslöst utnyttjat den marockanska kvinnan på det sätt åklagaren yrkat. Därmed dömdes de till koppleri av normalgraden, samt försök till

---

¹¹⁸ B 9637-04, s. 14

¹¹⁹ B 9637-04, s. 19-20

¹²⁰ B 9637-04, s. 51-52

koppleri.¹²¹ De tre männen som dömdes för grovt koppleri fick två år och fyra månaders fängelse, den fjärde fick 10 månaders fängelse för koppleri av normalgraden och den sista av männen dömdes endast till villkorlig dom.¹²²

Domen överklagades till hovrätten där de tre chaufförerna som dömts för grovt koppleri yrkade på att hovrätten skulle ändra domen till koppleri av normalgraden. Den marockanska kvinnan yrkade även på skadestånd.¹²³ I hovrätten erkände männen gärningar som medför ansvar för koppleri, men förnekade att det skett gemensamt och i samförstånd. Hovrätten bedömde tillförlitligheten av de två kvinnornas vittnesmål på samma sätt som tingsrätten. Vidare ansåg hovrätten att utredningen om de tilltalades ekonomiska uppgifter inte medgav att några slutsatser kunde dras angående omfattningen av koppleriverksamheten.¹²⁴ Inte heller visade utredningen säkert omfattningen av antalet sexköp som förmedlats under de aktuella perioderna. Hovrätten konstaterade dock att chaufförerna hade begått majoriteten av handlingarna tillsammans och i samförstånd.¹²⁵

I sin bedömning om huruvida koppleribrottet skulle bedömas som grovt eller inte hänvisade hovrätten till NJA 1976 s. 202. I det fallet påtalades att den kvantitativa bedömningen av verksamheten inte nödvändigtvis skall vara avgörande för bedömningen om brottet är grovt eller inte, utan även andra faktorer skall vägas in. Där ansågs ett mycket omfattande främjande av prostitutionskontakter av tiotals kvinnor, som pågått under drygt 2,5 års tid, inte vara grovt koppleri. Hovrätten hänvisade även till NJA 2004 s. 646, där HD inte heller ansåg att det rörde sig om grovt koppleri. Därmed menade hovrätten att det inte heller i detta mål kunde röra sig om en verksamhet som utövats under en längre tid eller i större omfattning. Det hade inte heller funnits någon genomtänkt organisation bakom verksamheten som gjorde att brotten kunde anses vara grova. Hovrätten sänkte därför straffen för de tre åtalade till 10 månaders fängelse. Vidare ogillades den marockanska kvinnans skadeståndsyrkande, då hennes utsaga inte kunde anses vara styrkt.¹²⁶

4.6.1 Kommentarer till fallet

Inte heller i detta fall föreligger det någon diskussion kring människohandel. Den marockanska kvinnan rekryterades i Sverige genom vilseledande uppgifter. Hon uppgav att hon trodde hon skulle på en fest men istället blev hon drogad, utnyttjad och fotograferad naken. Det gränsöverskridande rekvisitet för människohandel är borttaget ur paragrafen, och därför borde det inte utgöra ett hinder att hon inte blev rekryterad från Marocko.

---

¹²¹ B 9637-04, s. 60-61

¹²² B 9637-06, s. 67

¹²³ B 1227-05, s. 7

¹²⁴ B 1227-05, s. 10-11

¹²⁵ B 1227-05, s. 14

¹²⁶ B 1227-05, s. 15-16

Stämmer kvinnans uppgifter innebär det att hon tvingades till prostitution genom otillbörliga medel, samt stannade kvar på grund av att de tilltalade hade kontroll över henne genom att utöva utpressning. Det är ytterst osannolikt att ett sådant åtal hade vunnit framgång i rätten, vilket även torde vara anledningen till att åklagaren yrkade på koppleri istället för människohandel. Domstolen tog inte heller någon större hänsyn till kvinnans uppgifter, fastän de nämner att hon har berättat sammanhängande och utan direkta motsägelser.

Istället tog domstolen stor hänsyn till HD:s dom från 1976, där en verksamhet som pågått i 2,5 år och där tiotals kvinnor varit inblandade inte ansågs utgöra grovt koppleri. Jag menar att ett sådant prejudikat är beklagligt då det gör det mycket svårt att döma för grovt koppleri. 2,5 år och tiotalskvinnor är såväl en lång tid som en omfattande verksamhet. Domstolen tycks dock ha bortsett från de konsekvenser det får för kvinnorna om spaning måste bedrivas under mycket långa tider för att kunna hävda att verksamheten pågått under en lång tid. Det är alltid en avvägning mellan den tilltalades rätts säkerhet och offrens rätt till upprättelse, där fokus inte endast kan ligga på den tilltalades rättigheter.

4.7 Sammanfattande kommentarer av rättsfallen

Ovanstående rättsfall illustrerar hur människohandelsregleringen fungerar i praktiken, och där tycks finnas ett flertal gemensamma nämnare och problem som uppstår vid tillämpningen av paragrafen.

Samtliga rättsfall gäller kvinnor som rekryterats från fattiga länder, såsom Ryssland, Estland och Slovakien. Detta beror troligtvis på att kvinnorna lever under svåra förhållanden i dessa länder, och lättare lockas med falska löften om en bättre tillvaro. De är därmed relativt lätta offer för gärningsmännen.

Viljan att vittna bland kvinnorna är också relativt låg, framförallt jämfört med andra kategorier av brottsoffer. Detta beror sannolikt på att människohandel ofta är del av organiserad brottslighet och kvinnorna har blivit utsatta för hot – både gentemot dem själva och mot sina familjer. De är också medvetna om att de kommer att skickas tillbaka till sina hemländer efter rättegången där de är oskyddade. Sannolikt är det även svårt för dem att vittna på grund av den skam och skuld som ofta följer med sexuella övergrepp, tillsammans med en generell misstro och dålig erfarenhet av myndigheter och poliser från hemlandet.

Vidare kan det konstateras att det sällan väcks åtal för människohandel om kvinnorna är över 18 år, då det svårt att uppfylla alla rekvisit. Framförallt otillbörlighetsrekvisitet, vilket inte finns om kvinnan är under 18 år, ställer till stora bevissvårigheter. Åklagarna tycks därmed ofta välja att istället

åta för koppleri eller grovt koppleri, antagligen ofta på grund av tidsbrist och för att lättare att nå en fällande dom.

Ytterligare en gemensam nämnare som framkom var att även om det ibland finns indicier som tyder på att det rör sig om människohandel, är utredningarna i majoriteten av fallen bristfälliga just kring dessa omständigheter. Exempelvis har det, i flera fall, förekommit uppgifter som tyder på att kvinnorna hade fråntagits sina pass, utan att det utretts vidare. Istället tycks fokus ligga på omfattningen av verksamheten. Sannolikt bidrar NJA-fallet från 2004 till detta, då just omfattningen av antalet kvinnor i målet tillmättes stor betydelse. Frågan hur kvinnorna har behandlats tycks inte utredas lika noggrant eller tillmätas lika stor betydelse. Detta kan bero på att dessa omständigheter varken har någon större inverkan på sannolikheten att nå fällande dom, eller på straffmätningen om man följer gällande praxis för koppleribrottet.

Slutligen kan det konstateras att straffen som döms ut, både för koppleri och människohandel, är relativt låga i förhållande till annan organiserad brottslighet.

5 Analys och slutsatser

Efter att ha studerat utformningen av människohandelsparagrafen och relaterade rättsfall är det tydligt att dagens lagstiftning brister i effektivitet. Det är relativt sällan som åklagare åtalar för människohandel, framförallt om offren är över 18 år, och det är ännu färre som lagförs för brottet.

Anledningarna till lagens bristande effektivitet tycks ligga i utformningen av paragrafen, då rekvisiten både är många och svåra att uppfylla. Dock tycks utformningen inte vara det enda som påverkar effektiviteten, utan det finns ett flertal andra faktorer som bidrar till det låga antalet åtal och fällande domar.

Nedan följer en redogörelse för de främsta problem som framkommit gällande tillämpningen av paragrafen. Även möjliga förbättringar och åtgärder till dessa problem kommer att diskuteras.

5.1 Rekvisiten i paragrafen

5.1.1 Problem med att uppfylla alla rekvisit

Huruvida människohandelsparagrafen är adekvat utformad eller inte är en central fråga i relation till paragrafens effektivitet. Det kan konstateras att den innehåller många olika rekvisit som skall uppfyllas där det uppstår problem i den praktiska tillämpningen, vilket illustrerades i ovan nämnda rättsfall.

Den mest komplicerade bedömningen är antagligen att avgöra vilka medel som kan anses vara *otillbörliga*. När det gäller olaga tvång och vilseledande kan man jämföra med andra paragrafer i brottsbalken och därigenom komma fram till vilka handlingar som skall omfattas. Redan i samband med att lagen infördes 2002 motsatte sig remissinstanserna kravet på att åtgärderna skulle ske med användandet av olaga tvång, vilseledande eller på något annat otillbörligt sätt. Även lagrådet var kritisk till det vaga rekvisitet ”otillbörligt”, vilket ansågs vara mindre väl överensstämmande med en klar och tydlig strafflag. Regeringen motiverade dock kravet på att otillbörliga medel skulle ha använts på grund av att människohandelsbrottet i första hand är avsett att skydda personer från att genom annans uppsåtliga handlande bli försatta i situationer där de lätt kan komma att utnyttjas för sexuella ändamål. Om något sådant utnyttjande skett eller inte skulle vara irrelevant för straffansvaret. Syftet var därför att brottet mer skulle inrikta sig på angreppet av offrets frihet än till det tilltänkta utnyttjandet som sådant.¹²⁷

---

¹²⁷ Prop. 201/02:124, s. 24

Rikskriminalpolisen framhöll i sin lägesrapport från 2004 att kravet på otillbörliga medel av samtliga slag borde tas bort. Särskilt problematiskt menade de, var de så kallade ”andra otillbörliga medlen” som gör att fokus flyttas från den misstänktes vidtagna åtgärder till offrets situation och handlande. Bevis för offrets utsatthet och sårbarhet finns ofta i hemlandet, eller i varje fall utanför Sveriges gränser. Detsamma gäller bevis för att offret inte hade något verkligt eller godtagbart alternativ än att underkasta sig gärningsmannens vilja. Möjligheten att nå en fällande dom försvåras när domstolen kräver att åklagaren skall bevisa att en närstående till offret hade kunnat bistå denne med försörjning. Fokus flyttas då ännu längre från den misstänktes vidtagna åtgärder, till en utredning av de ekonomiska förhållandena hos offrets närstående i hemlandet. Om kravet på användandet av otillbörliga medel togs bort skulle antagligen fler kunna åtalas för människohandel, istället för koppleri och grovt koppleri. Fokus i utredningen skall vara på människohandlarens ändamål med handeln, dvs. prostitution och exploatering av offren, inte på offrens handlande.¹²⁸

I sin rapport från 2007 uppmärksammade också åklagarmyndigheten problemen med rekvisiten i paragrafen. I rapporten framhölls att det i flera rättsfall gjorts gällande att de tilltalade har använt sig av otillbörliga medel genom att utnyttja att målsäganden levit under svåra ekonomiska förhållanden, och därmed befunnit sig i en särskild utsatt situation. Detta tillvägagångssätt anses mycket vanligt vid de former av människohandel som förekommer i Sverige, dvs. offret blir inte föremål för tvång, utan istället sker ett utnyttjande av dess svåra levnadsförhållanden i hemlandet. I denna typ av frågor vilar en mycket tung bevisbörda på åklagaren. Genom i huvudsak förhör med målsäganden, måste det i ett första led visas att målsäganden verkligen befunnit sig i en ekonomiskt särskilt utsatt situation och att den tilltalade varit medveten om det. I de rättsfall som finns på området har domstolen uppställt mycket stränga beviskrav för detta. Exempelvis finns det fall där rätten har krävt en ekonomisk redogörelse från såväl offer som dennes föräldrars och pojkväsns ekonomi. Då mycket av bevisningen finns utomlands innebär det ofta svårigheter för åklagarna att få tillgång till den.¹²⁹ Det här kan ses som ett uttryck för att straffprocessen är individualiserad. Det utgör inte tillräcklig bevisning att offret kommer från ett land där det råder stor fattigdom, utan det måste visas i det individuella fallet att de rådande omständigheterna har varit svåra. En intressant fråga att vidare utreda skulle vara huruvida det behöver vara på detta sätt, och hur det hade påverkat rättssäkerheten om de strukturella problem som råder i dessa länder hade tillmätts ett större bevisvärde.

Kristina Ehrenborg Staffas, åklagare vid internationella åklagarkammaren i Malmö, framhåller att ingen annan lag har så många objektiva rekvisit att uppfylla som människohandelsbrottet. Hon tycker även att det känns som att det är en upprening av rekvisit i paragrafen då det blir samma objektiva

---

¹²⁸ Rikskriminalpolisen, Lägesrapport 6, s. 32

¹²⁹ Åklagarmyndigheten, RättsPM 2007:2, s. 37

rekvisit två gånger som skall bevisas, med syfte på att gärningsmannen både skall ha tvingat offret samt tagit kontrollen över det. Hon menar att har man tvingat någon så ligger det i sakens natur att man också har kontroll över personen, och därför skulle åtminstone denna del av paragrafen kunna göras om.¹³⁰

Som ett andra led krävs att åklagaren styrker att målsäganden inte hade något annat verkligt eller godtagbart alternativ än att underkasta sig gärningsmannens vilja. Detta led torde vara än mer svårbevisat än det första, eftersom åklagaren här blir helt beroende av målsägandens utsagor om vilka handlingsalternativ som fanns och vilka överväganden som gjordes. Därmed krävs det att målsäganden dels måste redogöra för sina hypotetiska handlingsalternativ, och dels argumentera för att de andra alternativen inte var ”verkliga” eller ”godtagbara”. Frågan blir därför också om bedömningen skall göras utifrån en slags objektiv bedömning ur domstolens perspektiv av vilka godtagbara alternativ som fanns att tillgå, eller om man skall utgå från de subjektiva bedömningarna som det aktuella offret gjorde i situationen. Görs detta måste det då även tas i beaktande huruvida offren var kapabla att göra fria och reella val.¹³¹

Det tämligen begränsade praxis som finns på området bidrar inte heller, enligt min mening, till att förtydliga innebörden av rekvisiten. På grund av att det finns så få fall gällande människohandel, är det än viktigare med ett tydligt prejudikat från HD som kan klargöra rättsläget. Även gällande rättsläget för koppleri råder ovisshet, då NJA-fallet från 2004 inte gav någon vägledning kring begreppet ”större omfattning” beträffande tidsperioden, antal kvinnor och hur mycket våld som måste bevisas att kvinnorna har utsatts för. Polisen menar att detta har resulterat i att spaningstiderna har förlängts för att det skall kunna påvisas att verksamheten har varit av en stor omfattning och pågått under en längre tid. Detta får till följd att kvinnorna utsätts för fler övergrepp under längre tid.¹³² Därför verkar HD:s prejudikat snarare ha bidragit till en större osäkerhet och större svårigheter i rättstillämpningen, än ett förtydligande.

5.1.2 Möjlig åtgärd att ändra lydelsen av lagtexten

Att ändra människohandelsparagrafens utformning hade sannolikt kunnat effektivisera både åtals- och lagföringsfrekvensen av brottet, då det är tydligt att dagens lagtext och rättstillämpning leder till stora bevisproblem i rättstillämpningen.¹³³ Att ändra lagtexten är dock inget enkelt arbete. Människohandelsbrottet kan beskrivas som en kedjebrottslighet, ofta av internationell karaktär. En av de största utmaningarna rent lagtekniskt är därför att avgränsa det gentemot andra brott. Att främja och ekonomiskt utnyttja någon annans tillfälliga sexuella förbindelser mot ersättning bedöms

---

¹³⁰ Telefonintervju med Kristina Ehrenborg Staffas

¹³¹ Åklagarmyndigheten, RättsPM, 2007:2, s. 37-38

¹³² Rikskriminalpolisen, Lägesrapport nr. 8, s. 22

¹³³ Åklagarmyndigheten, RättsPM 2007:2, s. 39

idag som koppleriverksamhet. Människohandel ses däremot som ett brott mot den personliga friheten, oavsett sexuellt utnyttjande. För att brottet skall behålla sitt särdrag krävs därför att det kvarstår ett krav på att någon form av påverkan på offrets vilja har skett. Ett alternativ att utreda skulle kunna vara huruvida rekvisitet om otillbörliga medel kan tas bort och ersättas av enbart en tillämpning av kontrollrekvisitet. Detta eftersom rekvisitet om otillbörliga medel, särskilt avseende utnyttjande av annans utsatta ställning är mycket svårtillämpat, framförallt gällande kravet på att visa att offren inte hade något annat verkligt eller reellt alternativ än att underkasta sig gärningsmannens vilja.¹³⁴

Kontrollrekvisitet tar sikte på situationer där ett påtagligt inflytande över offret uppnås. Ett vanligt tillvägagångssätt i människohandelsmål är att gärningsmännen utnyttjar landsgränserna för att försätta offren i en beroendeställning. Offren förs till främmande länder, tas ifrån sitt pass, står utan pengar och kan inte språket. Detta gör dem helt utlämnade åt gärningsmännen, och försätter dem i en faktisk beroendeställning eller i "svårt trångmål" vilket är tillräckligt för att det skall anses att kontroll har uppnåtts över dem. Om en person har kontroll över en annan person, så har det de facto skett en påverkan, ett betvingande eller ett undertryckande av offrets vilja eller personliga frihet, i den mening som åsyftas i paragrafen. Därmed tycks det inte vara nödvändigt att även uppställa ett krav på användande av något otillbörligt medel. Det skulle, med endast krav på att gärningsmannen i utnyttjande syfte vidtagit vissa handelsåtgärder och därigenom uppnått kontroll över offret, vara tillräckligt för att särskilja brottet mot andra brott. Därmed skulle det också kunna fortsätta ha ett högre straffvärde än koppleribrottet.¹³⁵

2005 fick en kommitté i uppdrag att göra en översyn av straffbestämmelsen om människohandel och särskilt överväga möjligheten att avskaffa kravet på otillbörliga medel. Inom ramen för översynen skulle utredarna även utvärdera tillämpningen av bestämmelsen om människohandelsbrottet, genom att bland annat studera strafflagstiftningen mot människohandel i några andra länder som är jämförbara med Sverige. Utredarna skulle även ta ställning till om det behövdes förändringar i brottsbeskrivningen eller i straffskalorna.¹³⁶ De fick vidare genom ett tilläggsdirektiv i uppdrag att analysera och ta ställning till om utlänningslagens bestämmelser om uppehållstillstånd behöver kompletteras för att tillgodose det behov av skydd i Sverige som den som aktivt medverkat i en rättsprocess genom att ställa upp som vittne eller som målsägande i mål om människohandel eller liknande brott kan ha.¹³⁷

Utredningen har nyligen offentliggjorts och de slutsatser som framförs i den är intressanta. Det konstateras inledningsvis att det är tydligt att dagens

---

¹³⁴ Åklagarmyndigheten, RättsPM 2007:2, s. 41-42

¹³⁵ Åklagarmyndigheten, RättsPM 2007:2, s. 41-42

¹³⁶ Dir. 2005:152

¹³⁷ Dir. 2007:88

utformning av människohandel hindrar en effektiv tillämpning av lagen. Detta yttrar sig genom att människohandelsförfarandet i stor utsträckning bedöms som andra brott, såsom koppleri eller grovt koppleri. Därför framhålls vikten av att paragrafen ges en ny utformning som på ett tydligt sätt anger vilka förfaranden som skall kriminaliseras som människohandel.¹³⁸ Utredningen konstaterar vidare, precis som tidigare nämnts, att rekvisiten i paragrafen är många och svårtillämpade, samtidigt som förarbetena försvårar situationen ännu mer genom att inte ta hänsyn till hur människohandel genomförs i praktiken. I fråga om utformningen av rekvisiten har det även framkommit en entydig bild av att kravet på *direkt uppsåt* i förhållande till utnyttjande syftena försvårar tillämpningen av bestämmelsen. Förvånande nog konstaterar utredningen också att det inte är rekvisitet om de *otillbörliga* medlen som har försvårat tillämpningen av paragrafen, utan istället rekvisitet *kontroll*. Utredningen konstaterade därmed att utformningen bör förändras.¹³⁹

Anledningen till att rekvisitet *otillbörliga medel* bör vara kvar i paragrafen, anges vara att människohandelsbrottet är ett fridskränkande brott, vilket uppräknings av otillbörliga medel tydliggör, genom att beskriva på vilka sätt som angreppen på offrets frid och frihet kan ta sig uttryck. Om uppräknings av fridskränkningarna utgår menar utredningen att brottsbeskrivningen skulle bli oerhört uttunnad och omfatta en rad olika åtgärder och handlingar, som exempelvis missriktade sociala kontakter som inte bör kunna bestraffas som människohandel. Vidare skulle betydligt fler brottstyper överlappa varandra än tidigare, samtidigt som det slopade kravet på otillbörliga medel inte torde leda till en mer effektiv tillämpning av bestämmelsen.¹⁴⁰

Kommittén anser dock att kravet på otillbörligt medel skall göras om, och ges en tydligare och mer lättillgänglig utformning än den nuvarande. Det skall exempelvis anges att den som använder olaga tvång, vilseledande, eller missbrukar någons beroendeställning, har använt ett sådant medel som kan föranleda ansvar för människohandel. För att detta moment tydligare ska komma till uttryck bör uppräknings av medel även omfatta fler situationer än den nuvarande bestämmelsen. De otillbörliga medlen bör därför kompletteras med att någon missbrukar en persons ungdom eller skyddslöshet, eller missbrukar en beroendeställning.¹⁴¹ Genom att ge beskrivningen av de otillbörliga medlen denna utformning används begrepp som tidigare använts i straffrättslig lagstiftning, vilket torde underlätta tillämpningen.¹⁴²

Vidare framgår det av utredningen att kommittén anser att begreppet *annat sådant otillbörligt medel* bör tas bort, och att de situationer som tidigare

---

¹³⁸ SOU 2008:41, s. 90

¹³⁹ SOU 2008:41, s. 92-93

¹⁴⁰ SOU 2008:41, s. 98

¹⁴¹ SOU 2008:41, s. 99

¹⁴² SOU 2008:41, s. 100

omfattades av det istället skall omfattas av begreppet *någons utsatta belägenhet*. Detta skulle leda till att bestämmelsen i denna del blir mer lättöverskådlig och lättare att tolka. Skulle det uppstå en situation som inte omfattas av begreppet *någons utsatta belägenhet*, framhåller utredningen att sådana situationer i så fall kommer att falla in under de andra begrepp som föreslås skall komplettera uppräkningsmedlen. Förslaget kommer inte att ändra innebörden av kraven på de fridskränkningar som omfattas av beskrivningen av medel. Ändringen kommer endast att leda till en ökad tydlighet som bättre beskriver brottets karaktär.¹⁴³

Majoriteten av offren som utsätts för människohandel kommer från ursprungsländer där det råder svåra förhållanden. Utredningen stadgar att det inte ensamt skall anses tillräckligt att en person rekryteras från ett land med låg levnadsstandard för att det skall anses att gärningsmannen har använt ett otillbörligt medel. Däremot bör det tillmätas stor betydelse vid bedömningen om offret kommer från ett område där det råder svår fattigdom. Det är dock viktigt att betydelsen av dessa levnadsförhållanden bedöms utifrån omständigheterna i varje enskilt fall.¹⁴⁴

Gällande handelsåtgärderna i paragrafen föreslår kommittén att dessa skall utvidgas, genom att den som med något otillbörligt medel kontrollerar annan skall kunna straffas för människohandel. De förespråkar att det nuvarande rekvisitetet *kontroll* skall utgå. Begreppen kontrollera och kontroll tar nämligen sikte på olika delar av den kedja av handlingar som beskrivs i bestämmelsen. Den föreslagna kompletteringen av uppräkningsmedlen av handelsåtgärder avser åtgärder som gärningsmannen vidtar för att nå det åsyftade utnyttjandet. Det nuvarande rekvisitetet om kontroll tar istället sikte på ett tillstånd som uppnås genom att gärningsmannen använt sig av ett otillbörligt medel och vidtar en handelsåtgärd. Genom en ändring skulle kravet på kausalsamband därmed försvinna. Att komplettera uppräkningsmedlen av handelsåtgärderna med åtgärder som innebär att gärningsmannen kontrollerar offret medför att människohandelsbrottets tillämpningsområde utvidgas något.¹⁴⁵

Tas rekvisitetet *kontroll* bort ur paragrafen innebär det, precis som åklagare Christina Ehrenborg Staffas framförde, att det inte längre blir nästan samma rekvisit som skall bevisas två gånger. Med både rekvisitetet *otillbörligt medel* och rekvisitetet *kontroll* i paragrafen föreligger det två rekvisit som tar sikte på maktförhållandet mellan gärningsmannen och offret. De otillbörliga medlen i den nuvarande regleringen tar sikte på att gärningsmannen på något sätt frantar offret möjlighet att råda över sin situation. Vidare ligger det också i själva konstruktionen av människohandelsbrottet att medlen och metoderna leder till att gärningsmannen får ett övertag, och därmed kontroll

---

¹⁴³ SOU 2008:41, s. 100

¹⁴⁴ SOU 2008:41, 2. 104

¹⁴⁵ SOU 2008:42, s. 106-107

över offret. Detta är en förklaring till att den internationellt godtagna definitionen av människohandel inte innehåller något kontrollrekvisit.¹⁴⁶

Slutligen framför kommittén att det nuvarande subjektiva rekvisitet *i syfte att* skall utgå och ersättas med *uppsåt att*. Detta innebär att det i fortsättningen inte längre skall vara nödvändigt att gärningsmannen direkt åsyftar att utnyttja offret. Det skall i stället vara tillräckligt att gärningsmannen handlat med indirekt uppsåt eller likgiltighetsuppsåt. Denna ändring föreslås bland annat på grund av att det har visat sig vara svårt att bevisa att gärningsmannen med direkt uppsåt vidtagit handlingar som företagits långt innan ett eventuellt utnyttjande ägt rum, att människohandelsförfaranden i ett flertal fall istället rubricerats som andra brott. Enligt uppgifter från åklagare, gällande ett omfattande människohandelsärende, har bestämmelsens utformning i denna del lett till att de delar som ägt rum utanför Sverige inte har kunnat väckas åtal för. Utvidgas det subjektiva rekvisitet skulle fall som detta kunna lagföras i större utsträckning.¹⁴⁷

Synpunkterna och åtgärderna som förs fram av kommittén är intressanta att beakta. Det är tydligt att det finns stora problem med dagens reglering, och att en ändring av lagtexten måste komma till stånd om situationen skall förbättras. Det mest intressanta av kommitténs förslag, är enligt min mening, att de förespråkar att rekvisitet med de otillbörliga medlen skall vara kvar och istället att kontrollrekvisitet skall utgå. Det är förvånande på grund av att man tidigare har ansett att det varit rekvisitet otillbörliga medel som varit oklart och svårtillämpat. De framför dock många argument till stöd för sina åsikter, och tillsammans med en utvidgning och ett förtydligande kommer det sannolikt att resultera i ett förbättring av situationen.

Avslutningsvis kan nämnas att den gällande lagstiftningen troligtvis hade underlättats och förtydligats om det hade funnits något tydligt och genomtänkt prejudikat från HD, både gällande människohandelsbrottet och koppleribrottet. Jag anser att det är förvånande att det inte finns fler fall om människohandel från HD, och att de inte har tagit ställning till många av de frågor som det råder oklarhet kring i de lägre instanserna. Även om de föreslagna ändringarna kommer att ske kommer det sannolikt att uppstå osäkerhet kring tillämpningen även där. Förhoppningsvis kommer det då att komma prejudikat från HD som kan bidra till att skapa en mer insiktsfull bild av situationen.

---

¹⁴⁶ SOU 2008: 41, s. 109

¹⁴⁷ SOU 2008:41, s. 110

5.2 Bevisproblematiken

5.2.1 Problem med bevisning

Bevisproblematiken i människohandelsmål är, som redan nämnts, en viktig fråga av flera olika anledningar. Rikskriminalpolisen skriver i sin senaste rapport att bevissvårigheterna har ökat då det har blivit svårare för dem att få fram bevis som binder människohandlarna till kvinnorna.

Människohandlarna besöker sällan eller aldrig lokalerna där kvinnorna utnyttjas och visar sig sällan ute med dem. Telefonavlyssningar visar vidare att kvinnorna får instruktioner att säga att de är här i "egen regi" och kvinnorna lämnar oftast över sina inkomster ute på allmänna platser eller i allmänna kommunikationsmedel för att försvåra upptäckt. Ytterligare ett stort problem är att de så kallade huvudmännen som sitter högt uppe i organisationen sällan visar sig i Sverige. De skickar istället folk som står under dem i hierarkin, för att bedriva en liten del av verksamheten här.¹⁴⁸

Ytterligare ett problem som framkom efter att ha läst och analyserat ovanstående rättsfall var att det ofta fanns luckor i utredningarna. Detta bidrog också till svårigheterna att nå en fällande dom. Det förekom i ett flertal fall indicier på att människohandel hade förekommit, på grund av uppgifter om att exempelvis kvinnornas pass hade beslagtogs, och att de vilseletts angående de omständigheter som de skulle arbeta under.¹⁴⁹ Flera av dessa uppgifter konstaterades i rättsfallen, men kommenterades inte ytterligare.

Kajsa Wahlgren, expert på människohandelsfrågor hos rikskriminalpolisen, bekräftar att det är ett problem med bristfälliga utredningar. Hon framhåller att människohandelsärenden är mycket komplicerade och resurskrävande, ofta med klena resultat. Då det dessutom är ett svårbevisat brott är det ofta lättare att få någon dömd för koppleri.¹⁵⁰ Även Kristina Ehrenborg Staffas ser problemen med utredningarna och de resursbrister som förekommer där. Hon framhåller att det ofta är stora mål som behöver utredas under flera månader. En sådan utredning skulle kräva runt 40 poliser, vilket inte kan avsättas när narkotikamålen väller in. Istället tillsätts mellan 5-10 poliser för att utreda brottet. Resultatet av resursbristerna blir därmed att utredningarna blir bristfälliga, vilket gör det svårare att åtala. På grund av detta väljer åklagarna ofta att åtala för grovt koppleri istället, där det är större chans att nå en fällande dom. Eftersom de straff som utdöms inte har visat sig skilja nämnvärt mellan människohandel och grovt koppleri, är inte heller det något som gör att åklagare väljer att åtala för människohandel.¹⁵¹

---

¹⁴⁸ Rikskriminalpolisen, Lägesrapport nr. 9, s. 9

¹⁴⁹ Se exempelvis rättsfall B 2696-05

¹⁵⁰ Telefonintervju med Kajsa Wahlberg

¹⁵¹ Telefonintervju med Kristina Ehrenborg Staffas

Offrens vilja att vittna är ytterliggare ett problem som har tydliggjorts under analysen och som bidrar till bevissvårigheterna i människohandelsmål. Generellt sett är brottsoffer samarbetsvilliga, och de både vill och vågar hjälpa polisen att ange misstänkta gärningsmän. När det gäller offer för människohandel är situationen ofta omvänd och kvinnorna betar sig inte som ett offer förväntas göra då det blivit utsatt för ett allvarligt brott. Kvinnorna uppvisar ofta ett bristande förtroende för myndigheter och är ovilliga att prata med polisen. Många gånger beror detta på att de fått vilseledande uppgifter kring svenska myndigheter från förövarna eller för att de har dåliga erfarenheter av myndigheter och poliser från sitt hemland. De är vidare rädda för repressalier, samtidigt som de känner både skam och skuld över de övergrepp de utsatts för. Situationen förvärras dessutom av att tolkarna ibland kommer från samma bakgrund och plats som offret. Offren kan därigenom känna oro för sin säkerhet och för att nedsättande information skall spridas om dem i deras hemländer. Dessa hinder måste övervinnas för att ett meningsfullt förhör skall kunna komma till stånd, men det försvåras ofta genom att kvinnorna ofta har mycket skilda bakgrunder. Vissa kvinnor prostituerats för första gången, andra har varit prostituerade i flera år. Rikskriminalpolisen poängterar vikten av att för domstolen redogöra och i detalj beskriva de förhållanden som brottsoffren levtt under.¹⁵²

I de fall där offren inte vill eller vågar vittna ökar svårigheterna att lagföra. Bevissvårigheterna är redan många och svåra i människohandelsmål, och utan vittnesmål från offren är det nästintill omöjligt att nå en fällande dom. Detta illustreras i praxis, exempelvis i målet B 626-06 som redogjordes för ovan, där en av kvinnorna inte vågade vittna på grund av rädsla för repressalier. Enligt tingsrätten var kvinnans rädsla och ovilja att vittna den främsta anledningen till att gärningsmännen inte kunde dömas för människohandel. Den andra kvinnan i målet valde däremot att vittna genom en videolänk från sitt hemland, vilket ledde till att en fällande dom för människohandel faktiskt kunde nås.

Det finns åtgärder för att minska problemet. I Sverige kan offer för människohandel få tillfälligt uppehållstillstånd för att vara kvar och vittna. Under tiden för rättegången kan de även få hjälp med skyddat boende. Dock är chansen mycket liten att de får permanent uppehållstillstånd i Sverige¹⁵³, vilket innebär att när de har lämnat sitt vittnesmål, skickas de tillbaka till sitt hemland där de ofta är helt utlämnade. Anonyma vittnesmål tillåts inte i Sverige, utan den som är misstänkt för ett brott har rätt att veta vem som lämnat uppgifterna. Däremot kan uppgifterna om målsäganden hemlighållas inför övriga personer. Detta är dock inte tillräckligt för att ge ett adekvat skydd till kvinnorna. Den tilltalade är ofta delaktig i kriminella nätverk och det blir därför relativt enkelt att hämnas på kvinnorna för deras vittnesmål då hon återvänder ensam till sitt hemland.

---

¹⁵² Rikskriminalpolisen, Lägesrapport nr. 9, s. 9

¹⁵³ Söderberg Jacobson, Agneta, *Unga kvinnor hotas när de vittnar mot sexligor*

Diskussioner har förts huruvida offer för människohandel skall få permanent uppehållstillstånd, men rikskriminalpolisen har inte ansett att det har funnits behov av att automatiskt utfärda det till offren. Detta på grund av att många offer önskar återvända till sitt hemland och till sin familj, men även på grund av att det anses finnas en risk att kvinnorna kan anta oseriösa erbjudanden och förutsätta att eventuella problem skall lösas genom att söka permanent uppehållstillstånd. Rikskriminalen menar att det inte heller kan bortses från det faktum att organisatörerna bakom människohandeln kan se de permanenta uppehållstillstånden som ett effektivt sätt att placera kvinnor i Sverige och därigenom befästa organisationen här. Därmed befaras att permanenta uppehållstillstånd skulle kunna utnyttjas för att sprida denna grova form av brottslighet i Sverige och inom Schengenområdet. Rikskriminalen menar istället att en bevisperson som har behov av ett permanent uppehållstillstånd alltid kan söka ett sådant av humanitära skäl.¹⁵⁴

5.2.2 Åtgärder för att förbättra bevisproblematiken

Att revidera de *konkreta beviskraven* efter de faktiska förutsättningar som föreligger skulle kunna bidra till en förbättring av situationen. Det borde exempelvis inte krävas att traumatiserade offer skall kunna redogöra för vilka hypotetiska handlingsalternativ som funnits och vilka överväganden som gjordes. Istället borde det i större utsträckning beaktas huruvida offret varit kapabelt att göra fria och reella val.¹⁵⁵ Har man inte vuxit upp i de ofta mycket svåra förhållanden som föreligger i offrens hemländer, och inte utsatts för de övergrepp som förekommer i människohandelsituationer, är det svårt att förstå hur man som offer tänker och reagerar. Ett val som för oss tycks vara självklart är inte alltid lika självklart för en person som lever i extrem fattigdom, och som redan är undertryckt, kuvad och rädd. Man kan inte förvänta sig rationella handlingsplaner och tankar från människohandelsoffer. Alla reagerar olika, utifrån den historia och de upplevelser som man har med sig. Rättsystemet måste vara medvetet om detta och ta det i beaktning när beviskraven uppställs.

Hade det funnits mer *resurser* att tillgå, skulle eventuellt utredningarna kunna förbättras. Vidare finns en möjlighet att människohandelsmål inte skulle behöva vara så resurskrävande om spaningstiderna varit kortare. Domstolarna har i praxis uppställt krav på att det skall förekomma ett stort antal kvinnor och kunder, under en mycket lång tid för att en fällande dom för grovt koppleri eller människohandel skall kunna uppnås. Dessa krav resulterar i spaningstider på flera månader, samt att ett mycket större antal kvinnor utsätts för övergrepp än vad som hade behövts. Det medför vidare att förövarna går fria eller får mycket lindriga straff för att domstolen trots allt inte anser att verksamheten har pågått under en längre tid eller i en större omfattning. Ser man på flera av de rättsfall som är refererade ovan

---

¹⁵⁴ Rikskriminalpolisen, Lägesrapport nr. 8, s. 11

¹⁵⁵ Åklagarmyndigheten, RättsPM 2007:2, s. 37

tydliggörs denna problematik där, eftersom domarna lutar sig på det praxis som NJA fallet från 2004 fastställde: Det råder en oklarhet i hur begreppet ”större omfattning” skall tolkas beträffande tidsperioden, antalet kvinnor, hur mycket pengar som figurerat samt hur mycket våld som kvinnorna har utsatts för.

Naturligtvis är det viktigt att utredningarna görs ordentligt för att rättssäkerheten inte skall påverkas negativt för de tilltalade. Men det kan inte bortses från kvinnornas situation och rättigheter. Det är nödvändigt att det görs en avvägning. Finns det bevis för att det förekommer människohandel, är det kanske inte alltid antalet kvinnor eller omfattningen av verksamheten som är viktigast, utan de förhållanden som kvinnorna har tvingats leva under. Uppställer domstolen en gräns på antalet kvinnor och kunder bortser de från de individuella rättigheterna hos var och en av kvinnorna. Vidare underlättar de för de kriminella att undgå straff. Enligt rikskriminalpolisen påträffas sällan mer än 3-4 kvinnor vid ett tillslag. Detta kan vara på grund av att människohandlarna vet att om de inte har fler kvinnor än så på ett ställe, kan de undgå åtal för grovt koppleri eller människohandel. Är lagen sådan att man genom manipulation av den kan undgå straff är det ett problem för samhällets rättsäkerhet. Hur kvinnorna har behandlats borde därför, enligt min mening, påverka straffvärdet i betydligt större utsträckning.

Det är av stor vikt för att bekämpa människohandelbrottet att all fokus och alla resurser inte sätts in endast på det. I stället måste man ta hänsyn till *hela bilden* runt omkring brottet. Arbetet mot människohandel måste slå mot alla led i brottsligheten, vilket innebär allt från sexköpare till människohandelsorganisatörer. Detta är viktigt för att förhindra etableringen av grova brottsorganisationer och för att avskaffa efterfrågan på sexuella tjänster. Därmed är det också viktigt att områden som koppleri och sexköp prioriteras, inte bara människohandel.¹⁵⁶ Rikskriminalpolisen påtalar i sin senaste rapport om människohandel att det är högst motiverat med en generell höjning av straffskalan för köp eller försök till köp av sexuell tjänst. En höjning av straffskalan till ett minimum av ett års fängelse skulle öppna upp för fler möjligheter att vidta andra straffprocessuella åtgärder och skulle dessutom bättre reflektera brottets allvarliga karaktär.¹⁵⁷

För att öka antalet åtal och lagföringar av människohandlare tycks även frågan om *skydd för brottsoffren* vara central. Som konstateras ovan är det nästan omöjligt att nå en fällande dom på grund av de bevissvårigheter som uppstår om offret inte vill vittna. Samtidigt finns det få åtgärder för att skydda de offer som väljer att vittna, vilket gör att många inte vågar medverka i en rättegång. Enligt Kajsa Wahlberg är det skydd som idag erbjuds kvinnorna inte tillräckligt. Hon menar att det bästa hade varit om kvinnornas vittnesmål inte vägde så tungt, utan att det räckte med polisens spaningsarbete, telefonavlyssningar och annan bevisning som kan finnas. I

---

¹⁵⁶ Rikskriminalpolisen, Lägesrapport nr. 8, s. 23

¹⁵⁷ Rikskriminalpolisen, Lägesrapport nr. 9, s. 21

dag är det dock inte så, utan domstolen vill höra kvinnornas vittnesmål direkt.¹⁵⁸

Därmed torde det vara av yttersta vikt att utreda vad som kan göras för att öka offrens vilja att vittna, samtidigt som fler åtgärder sätts in för att garantera deras säkerhet. Det är tydligt att det inte är tillräckligt att endast erbjuda ett tillfälligt uppehållstillstånd eller skyddat boende i Sverige. När kvinnorna åker tillbaka till sitt hemland är de oskyddade för människohandlarnas repressalier. Ett alternativ skulle kunna vara att erbjuda kvinnorna permanent uppehållstillstånd och byte av identitet. Rikspolisens poängterar även vikten av att det upprättas en nationell handlingsplan för rutiner inom polisen för omhändertagande, skydd och återsändande av brottsoffer. Detta menar detta skulle rationalisera polisens arbete samt ge en ökad trygghet till brottsoffren. Handlingsplaner för omhändertagande och skydd av brottsoffer behöver även upprättas mellan socialtjänsten och polismyndigheterna för att underlätta verksamheten på lokal nivå.¹⁵⁹

Ett annat mer kontroversiellt alternativ är frågan om att tillåta *anonyma vittnesmål*. Sverige är ansluten till europakonventionen, som under vissa förutsättningar tillåter anonyma vittnesmål. Artikel 6 i EKMR stadgar rätten till en rättvis rättegång, vilket innebär att båda parter skall vara likställda i processen och ha tillgång till samma material. Den tilltalade får således inte ha sämre möjligheter än åklagaren att föra talan i domstolen. Förekommer det vittnen, vars identitet är okänd för den tilltalade, har den andra sidan tillgång till mer information är försvaret. Enligt artikeln kan det till och med vara nödvändigt för den tilltalade att ha en mer förmånlig ställning i processen, för att han inte skall anses vara skyldig till ett brott han inte har begått.¹⁶⁰

Detta innebär att för att anonyma vittnen skall tillåtas har det genom praxis framkommit ett antal krav som skall uppfyllas för att garantera rättssäkerheten för den tilltalade. Exempelvis måste det finnas en reell hotbild mot vittnet. Kravet ställs relativt högt vilket framgår av målet Visser mot Nederländerna. Där hade det kontradiktoriska förfarandet tillgodosetts i den utsträckning det var möjligt i en rättegång med ett anonymt vittne. Dock hade vittnet angett att det ville vara anonymt för att inte utsättas för repressalier, men påståendet hade inte utretts närmare.¹⁶¹ Genom detta, och i kombination med att vittnesmålet var avgörande bevisning ansåg domstolen att kraven i artikel 6 på en rättssäker rättegång inte hade tillgodosetts.

Att det anonyma vittnesmålet inte utgör avgörande bevisning är därför ytterliggare ett krav som europadomstolen uppställer. Detta uttalades exempelvis i fallet Kostovski mot Nederländerna,¹⁶² där domstolen stadgade

---

¹⁵⁸ Telefonintervju med Kajsa Wahlberg

¹⁵⁹ Rikskriminalpolisen, Lägesrapport nr. 9, s. 22-23

¹⁶⁰ Danelius, s. 218

¹⁶¹ Visser mot Nederländerna, art. 47

¹⁶² Kostovski mot Nederländerna, art. 44

att anonyma vittnen påverkar rättsäkerheten i alltför stor grad för att tillåtas som avgörande bevisning. De brister som försvaret lider genom användandet av anonyma vittnesmål kan inte motbalanseras av de judiciella auktoriteternas tillvägagångssätt i den grad att bevisningen kan tillåtas vara avgörande mot den tilltalade. Även i de fall där anonyma vittnen har tillåtits, så som i målet Doorson mot Nederländerna, har domstolen varit mycket tydlig i sin formulering att anonyma vittnesmål aldrig får utgöra avgörande bevisning, och inte öppnat upp för några undantag.¹⁶³

Ytterligare ett problem som domstolen uppmärksammat är att försvaret inte får utöva sin rätt till *kontradiktion* i de fall där anonyma vittnen förekommer. Kan försvaret inte höra ett vittne, förlorar de möjligheten att bemöta och ifrågasätta det som sägs, och därigenom uppstår en klar nackdel för den tilltalade gentemot den andra parten.¹⁶⁴ Denna nackdel kan uppvägas under vissa omständigheter. Exempelvis ansåg domstolen att det blev kompenserat i Doorsonfallet genom att försvarsadvokaten gavs möjlighet att ställa frågor till vittnena, såvida deras identitet inte avslöjades genom dem.¹⁶⁵

Tätt knuten till frågan om kontradiktion är frågan om *bevisvärdering*. För den tilltalade inte vetskap om vittnets identitet och möjlighet att bemöta vittnesmålet uppstår problem ur ett rättsäkerhetsperspektiv. Frågan om falska vittnesmål avgörs genom bevisvärdering; ovissheten om en vittnesutsaga är sann eller falsk drar ned värdet på den,¹⁶⁶ även om detta till viss del kan kompenseras av att utredningsdomarna känner till vittnenas identitet och kan ifrågasätta deras trovärdighet.¹⁶⁷ Ges inte tillfälle till förhör har utsagorna ett lägre bevisvärde¹⁶⁸ och torde inte kunna leda till en fällande dom, annat än i kombination med annan stark bevisning.

Därmed skulle det finnas möjlighet, enligt europakonventionen, för människohandelsoffer att avge anonyma vittnesmål under vissa förutsättningar, eftersom det ofta förekommer en reell hotbild mot dem. Det finns åtgärder som kan vidtas för att garantera den tilltalades rättsäkerhet, och det finns oftast även annan bevisning att ta hänsyn till.

Enligt min mening är det viktigt att inte bortse från att anonyma vittnens påverkan på rättsäkerheten är dubbel: Den tilltalades rättsäkerhet försvagas då vittnet är okänt och flera grundläggande processuella rättigheter kan därmed inte längre tillgodoses. Men även vittnets rätt till säkerhet påverkas, tillsammans med tryggheten i rättsprocessen och rättsväsendets effektivitet¹⁶⁹. Att aldrig tillåta anonyma vittnen kan därmed

---

¹⁶³ van Dijk, s. 646

¹⁶⁴ Kostovski mot Nederländerna, art. 42

¹⁶⁵ Doorson mot Nederländerna, art. 73

¹⁶⁶ Westberg, s. 736

¹⁶⁷ Doorson mot Nederländerna, art. 73 och 75

¹⁶⁸ Danelius, s. 235

¹⁶⁹ Rapport från Brottsförebyggande rådet

också komma att påverka rätts säkerheten för målsäganden. Den som har utsatts för ett brott har också rätt till en rättvis rättegång.

Rätts säkerheten har dessutom ett samhällsintresse. Ingen vill bli oskyldigt dömd, utan det torde vara en allmän uppfattning att det skall råda höga krav på rättegångsförfarandet då man anklagas för ett brott. De risker som anonyma vittnen kan medföra, genom att den tilltalade inte kan bemöta uppgifterna, torde göra att risken för exempelvis mened ökar. Men även i ett samhällsintresse är frågan dubbeltydig: Rättssamhället vilar på grundtanken att individen fullgör sin vittnesplikt till skydd för rättsstaten. Det är därmed mycket viktigt att vittnen har möjlighet att fritt och opåverkat berätta om vad de har upplevt. För att vittnen skall våga göra detta krävs en tilltro till rättsväsendet. Enligt statistik från Brottsförebyggande rådet har antalet dömda för övergrepp i rättssak mer än fördubblats i Sverige sedan början av 2000-talet. Vittnesmål är ofta en del av nödvändig bevisning för att nå ett avgörande. Därmed blir varje försök att otillbörligen påverka ett vittne ett mycket allvarligt angrepp på rättsstaten och ett allvarligt brott som hotar det demokratiska rättssamhället.¹⁷⁰

Före detta chefsåklagaren, Christina Steen Sundberg, kommenterade frågan om anonyma vittnen i en bok gällande fallen Doorson och Kostovski. Hon framhöll där att det är tveksamt med hänsyn till rätts säkerheten att tillåta anonyma vittnen, men det är även tveksamt ur ett rätts säkerhetsperspektiv att inte tillåta dem. Tillåts inte anonyma vittnen i vissa mål skulle rättsväsendet isolera sig från det verkliga livet. Det är fråga om att upprätthålla respekten för rättsordningen, samtidigt som att det finns många problem knutna till användandet av dem, vilket har framkommit genom ovan nämnda rättsfall. Hon menar vidare att det är nödvändigt att en avvägning görs och att en balans hittas. Tillåts inte anonyma vittnen tyder det på en likgiltighet för vittnenas personliga säkerhet. I vissa mål, exempelvis relaterade till organiserad brottslighet, är det allmänt känt att det ofta finns en hotbild mot vittnen. Därför kräver proportionalitetsprincipen i vissa fall att den tilltalade får offra delar av sin processföring mot vittnets eget intresse av att vara anonym när det behövs på grund av risken för repressalier.¹⁷¹

Enligt min mening är det därför av intresse att utreda frågan huruvida anonyma vittnen skall tillåtas även i Sverige, och vilken påverkan detta skulle kunna ha gällande bevisningen och vittnesfrekvensen i människohandelsmål, naturligtvis hela tiden med hänsyn till rätts säkerheten för den tilltalade.

Även bevisproblematiken som uppstår genom att människohandel oftast är ett brott som *rör sig över gränserna* måste uppmärksammas. Det finns redan ett relativt stort internationellt samarbete på området, och även planer på att utöka det. Rikskriminalpolisen poängterar dock vikten av att samarbetet

---

¹⁷⁰ Ramberg, *Anonyma vittnen hot mot rätts säkerheten*

¹⁷¹ Sundberg Steen, s. 23-24

utvecklas tillsammans med polisen i de nya EU-länderna, såsom Bulgarien och Rumänien. Detta för att det skall vara möjligt att bättre följa upp en eventuell ökning av kvinnor som kommer från dessa länder och som utnyttjas för prostitution i Sverige. Samarbetet bör kunna ske genom utlandsbaserade sambandspoliser och genom Europol.¹⁷² Ett utökat samarbete hade säkerligen kunnat förbättra förutsättningarna för att bekämpa människohandeln i världen. Genom att människohandel oftast rör sig över gränserna kan ett enstaka land inte göra mycket för att slå sönder nätverken bakom dem. Det krävs ett tätt samarbete och informationsflöde mellan alla länder, och en prioriterad gemensam kamp för att åstadkomma några märkbara förbättringar. Oavsett hur lagstiftningen ser ut kommer bevisvårigheterna att finnas där, eftersom det rör sig om stora mål, där delar av brottet ofta begåtts utomlands och där även delar av bevismaterialet finns. Det måste icke desto mindre utredas vad som faktiskt kan göras för att få till stånd en förbättring av situationen.

5.3 Utbildning och kunskap i rättsystemet

5.3.1 Bristande utbildning och resurser i rättsystemet

Vid en analys av de problem som är relaterade till lagstiftningen påtalas från flera olika håll bristen på utbildning av domare. Rättsystemet tycks idag kräva att utsatta och traumatiserade målsäganden skall rättfärdiga sitt handlande på ett sätt som tycks vara både orealistiskt och hänsynslöst. Detta gör att fokus förskjuts till offret och dess levnadssituation istället för att det ligger kvar på den tilltalades agerande. Enligt åklagarmyndighetens rättsPM från 2007 borde det i betydligt större utsträckning beaktas att målsäganden i dessa mål befinner sig i psykiskt mycket svåra situationer. De kan till och med i vissa fall identifiera sig med gärningsmännen, på grund av att det uppstått ett band mellan offer och förövare. Vidare kan det i ibland vara svårt för en målsägande att medge vilka övriga handlingsalternativ som funnits eller medge att hon handlat oöverlagt och naivt. Således kan egna skuld känslor och rädslor för gärningsmännen ha stor inverkan.¹⁷³

Under vår intervju framhåller Kristina Ehrenborg Staffas också problemet med bristande utbildning av domare. Hon menar att åklagarna får mycket utbildning på området, samt träffar offren flera gånger under utredningen. Domstolen däremot, träffar endast offren under förhandlingen, då de ofta har gjort sig fina eller är utmanande klädda, och kanske fnittrar av nervositet. Kvinnorna framstår genom detta inte som offer, utan istället som om de har deltagit frivilligt i verksamheten.¹⁷⁴

---

¹⁷² Rikskriminalpolisen, Lägesrapport nr. 9, s. 22

¹⁷³ Åklagarmyndigheten, RättsPM, 2007:2, s. 38

¹⁷⁴ Telefonintervju med Kristina Ehrenborg Staffas

Vidare är kvinnorna ofta unga och kommer från fattiga länder där de lever under miserabla förhållanden. När de får erbjudandet att åka utomlands för att prostituera sig under bra villkor, som exempelvis att de endast skall ha en kund om dagen och tjäna mycket pengar på det. När de får denna information, har de inte något reellt val. Dock menar Ehrenborg Staffas att rättens bristande kunskaper om de svåra levnadsförhållandena i de oftast mycket fattiga länderna skapar problem. Får rätten överhuvudtaget höra att kvinnan var medveten om att hon skulle prostitueras, så tolkas det som om hon var medveten om vad det skulle innebära och gick med på det frivilligt. Det spelar ingen roll att hon inte samtyckt till omständigheterna för prostitutionen. Problemet har blivit ännu större sedan de fattigaste ”öststaterna” gick med i EU, eftersom det finns en föreställning om att ingen som lever i ett EU land kan vara så fattig att de inte ser någon annan utväg än att resa iväg och prostituera sig. Detta skulle eventuellt kunna hävdas om det rör sig om en kvinna från Afrika, men inte från ett land som Polen. Ändå menar Kristina Ehrenborg Staffas att fattigdomen är precis så allvarlig på flera ställen att frivillighet inte kan diskuteras när kvinnorna reser iväg för att prostituera sig. Hon berättar att det finns tankar på att åka ner och filma byar och levnadsförhållanden, som sen kan visas för rätten eftersom det skulle ge dem lite information och perspektiv på vad ”frivillighet” innebär. Slutligen poängterar hon vikten av att domare får utbildning i att förstå de psykologiska mekanismer som styr offer för människohandel, och att sakkunniga anlitas för att berätta om levnadsförhållanden i länderna.¹⁷⁵

Kajsa Wahlberg betonar också vikten av utbildning, både bland poliser och bland domare. Polisen utbildas inte i människohandelsfrågor, utan främst i vanligare brott som exempelvis narkotika, misshandel, och rån. Inte heller domarkåren har tillräckligt mycket kunskap och information om människohandel, och den verklighet som offren lever i när de diskuterar ”frivillighet”. Hon menar också att det är ett problem att domare inte vill ha utbildning, eftersom de anser att de vill komma in i rättssalen och vara helt neutrala. Med mer utbildning hävdar de att de är rädda för att deras objektivitet och neutralitet skulle kunna påverkas.¹⁷⁶

Att bedöma offrets samtycke och frivillighet utgör överhuvudtaget problem i bedömningarna. Får en kvinna hjälp att komma till Sverige och sedan frivilligt prostituerar sig är det nämligen inte människohandel. Sexualbrottskommittén hade, när de utformade förslaget till människohandelsparagrafen, som utgångspunkt att skapa ett lagförslag som var i nära anslutning till Palermoprotokollet. Dock skiljer sig kommitténs tolkning från den som FN förespråkar i tolkningsanvisningarna till protokollet. Den svenska kommittén gör ett tydligt avsteg i förhållande till Palermoprotokollet när de väljer att inte ta med betydelsen av kvinnans frivillighet eller samtycke i sitt förslag till lagtext.¹⁷⁷ I protokollet är

---

¹⁷⁵ Telefonintervju med Kristina Ehrenborg Staffas

¹⁷⁶ Telefonintervju med Kajsa Wahlberg

¹⁷⁷ Granström, s. 226-227

innebörden av samtycket direkt utskrivet, kanske främst för att klargöra att frivilligheten från kvinnan inte existerar och därför är irrelevant, så länge de uppställda rekvisiten på tvång, vilseledande eller annan otillbörlig påverkan är uppfyllda. I den svenska lagtexten nämns inget om samtyckets betydelse i lagtexten. Istället hänvisar utredningen till paragrafen om ansvarsbefriande samtycke i brottsbalken för att komma fram till slutsatsen att ett samtycke leder till straffansvar (såvida övriga rekvisit i paragrafen är uppfyllda).¹⁷⁸ Detta avsteg från protokollet finns med i den slutgiltiga versionen av människohandelslagstiftningen.

Frågan om ansvarsbefriande samtycke har lösts på olika sätt beroende på vilken brottstyp det rör sig om. Det är främst vid brott mot liv och hälsa som det aktualiseras. Generellt sett skall det, för att vara ett giltigt samtycke, ha lämnats av någon som är behörig att förfoga över det aktuella intresset. Dessutom skall det ha lämnats av någon som varit kapabel att förstå innebörden av det. Samtycket måste också vara frivilligt, och ha getts med full insikt om relevanta förhållanden utan att någon vilseledning har skett.¹⁷⁹

Frågan är då om paragrafen med ansvarsbefriande samtycke bör tillämpas på människohandelsparagrafen. De objektiva rekvisiten borde utesluta en sådan tillämpning, eftersom det finns krav på att människohandeln skall ha skett genom tvång, vilseledande eller annat otillbörligt medel i syfte att sexuellt exploatera kvinnan för att förfarandet överhuvudtaget skall anses vara människohandel. När det gäller handeln borde det därför rimligen innebära att det räcker med att handeln genomförts med hjälp av de uppställda medlen för att ett resonemang om samtycke som ansvarsbefriande grund skall bli överflödigt. Det går inte att tala om någon frivillighet för en person som exempelvis blivit tvingad att underkasta sig människohandel.¹⁸⁰

5.3.2 Möjliga förbättringar med ökad kunskap och utbildning inom rättsväsendet

Som konstaterats ovan är bristen på utbildning bland domare ett problem. Därmed skulle effektiviteten av dagens lagstiftning sannolikt kunna förbättras bara genom att öka medvetenheten och utbildningsgraden hos domare gällande människohandel, offrens situation och reaktioner, samt levnadsvillkor i offrens hemland. Detta skulle bland annat kunna ske genom att inte resonera kring ett ansvarsbefriande samtycke, eftersom det inte är relevant huruvida kvinnorna har samtyckt till att komma hit och prostituera sig. Även om de har samtyckt till prostitution kan de mycket väl, och har också i många fall, blivit vilseledda angående omständigheterna under vilka de skall prostitueras. Att samtycka till prostitution implicerar inte ett

---

¹⁷⁸ Granström, s. 238-239

¹⁷⁹ Granström, s. 227

¹⁸⁰ Granström, s. 239

samtycke till människohandel, att leva under slavliknande omständigheter och att berövas sin rörelsefrihet. En förbättring skulle vidare kunna ske genom utbildning samt att sakkunniga på områdena lyfts in i större utsträckning. Således måste det även komma till stånd en attitydförändring inom rättsväsendet. En ökad utbildningsnivå skulle kunna bidra till detta, då det ökar både medvetenhetsgraden och förståelsen för brottsoffers reaktioner och bakgrunder.

Enligt Kajsa Wahlberg utgör det även ett problem att domare inte vill ha utbildning, då det finns en rädsla för att det skulle kunna påverka deras neutralitet. Enligt min mening är detta resonemang felaktigt. Brist på kunskap gör inte att man blir objektiv och neutral, snarare subjektivistisk med risk för att man uttalar sig från få och icke-representativa personliga erfarenheter. Istället för att göra en bedömning från en neutral position, kan det därför hända att man utan adekvat utbildning och sakkunskap grundar sina uttalanden på egna fördomar, allmänt omfattade missuppfattningar eller medialt färgade modeattityder. Risken är också stor att man uttalar sig om saker som man inte har tillräcklig kunskap att göra bedömningar om – och förfaller till ett allmänt ”tyckande,” som får auktoritet av ens position i maktstrukturen snarare än att man har goda grunder för sina åsikter.

Jag ser en fara i att utbildningsnivån i rättssystemet är så låg inom detta område, eftersom det kan hota rättsäkerheten. Skulle man dra resonemanget till sin spets skulle det dessutom kunna tillämpas på alla andra brott, och domare skulle inte behöva utbildas alls. Inom de flesta områden är det en självklarhet att sannolikheten att korrekta beslut fattas ökar med ökad sakkunskap. Tanken på att exempelvis en läkare går in och gör bedömningar utan att kontaminera sitt omdöme med utbildning ter sig skrämmande, men har tydliga paralleller till domarnas agerande.

5.4 Straffmätningen

5.4.1 Låga straff för människohandel och koppleri

Människohandel är ett allvarligt brott, där fängelse stadgas mellan 2-10 år. Således finns en möjlighet att de som faktiskt döms för människohandel kan förhindras att bedriva sin verksamhet under en lång tid. Dock sker detta inte i praktiken. Tittar man på de domar som meddelats sedan människohandelsbrottet infördes, har det lägsta utdömda straffet uppgått till två år och två månader och det högsta fängelsestraffet till fem år och sex månader. I fallet där den tilltalade dömdes till det lägre straffet dömdes han endast för människohandel. I det andra fallet där fängelsestraffet var längre, dömdes den tilltalade även för våldtäkt. De gärningar som domstolarna har prövat har varit av olika svårighetsgrad, och människohandeln eller koppleribrottet har haft olika karaktär och omfattning. Trots detta är de fängelsestraff som döms ut relativt korta, oftast på två till fyra år. Studerar

man rättsfallen är det svårt att fastställa vilka omständigheter som har påverkat domstolarnas bedömning av straffvärdet, eftersom motiveringarna i påföljdsfrågorna ofta är kortfattade. Detsamma gäller för de fängelsestraff som avser grovt koppleri.¹⁸¹

2005 höjdes straffskalan för grovt koppleri från sex år till åtta års fängelse. Detta gjordes för att straffvärdet i människohandelsliknande situationer kan vara så högt att den tidigare straffskalan för grovt koppleri inte medgav att det togs hänsyn till detta vid påföljdsbestämningen.¹⁸² De fängelsestraff som döms ut för grovt koppleri ligger dock fortfarande på mellan 1-3 år, vilket även det är lågt i relation till brottens allvarlighetsgrad och i relation till annan organiserad brottslighet. Enligt straffrättsprofessor Petter Asp har narkotikabrotten en särställning, genom att straffen som döms ut för dem är strängare än andra jämförbara brott. Detta är på grund av att hela straffskalan används i narkotikamål.¹⁸³ Det kan därmed konstateras att domstolarna generellt sett tillämpar den lägre delen av straffskalan för såväl människohandel som för grovt koppleri. Jag ställer mig därför undrande till varför straffskalan för grovt koppleri höjdes, när den inte används i praktiken. De resurser som lades ner på detta, torde istället ha kunnat användas till någon åtgärd som fungerade, och inte endast var en teoretisk möjlighet.

5.4.2 Möjliga förändringar i straffmätningen

Under vår intervju uttryckte Kajsa Wahlberg sin frustration över de låga straff som utdöms. Hon anser att det läggs ner stora resurser och mycket tid för att samla in bevis som skall räcka till en fällande dom. Straffen idag har inte heller någon avskräckande effekt, utan handlarna fortsätter att bedriva sin verksamhet efter bara något år i fängelse. Wahlberg menar att hela straffskalan skulle användas i större utsträckning för att uppnå någon effekt. Hon menar vidare att i dagens läge är det bäst när de tilltalade blir utvisade, eftersom de då inte kan fortsätta att bedriva sin verksamhet.¹⁸⁴ Dock anser jag att man kan ifrågasätta om problemet försvinner bara för att de tilltalade utvisas. Ofta är de tilltalade del av kriminella nätverk, och därmed kommer de sannolikt att fortsätta bedriva verksamheten från sitt hemland eller något annat land i stället. Därvid förhindras inte problemet, utan det flyttas bara till ett annat land vilket gör det mindre synligt för oss.

Det är också intressant att diskutera fängelsestraffens längd, och huruvida människohandel skulle kunna minskas genom längre fängelsestraff. Det råder delade meningar om huruvida långa fängelsestraff har en avskräckande effekt och därmed även en preventiv verkan. Men en tanke som finns är att straff har både en allmänpreventiv och moralbildande effekt: Det avskräcker människor från att begå brott samtidigt som det visar

---

¹⁸¹ Rikskriminalpolisen, Lägesrapport nr. 9, s. 20

¹⁸² Holmqvist m.fl, s. 6:56

¹⁸³ Öhman, Daniel, *Knarkbrott ger allt längre straff*

¹⁸⁴ Telefonintervju med Kajsa Wahlberg

vad som inte är allmänt accepterat av samhället.¹⁸⁵ Empirisk forskning har visat att existensen av ett straffsystem har påtagliga allmänpreventiva verkningar, och att det därför inte är irrationellt att på empirisk grund ha ett straffsystem. Mycket tyder dock på att den allmänna repressionsnivån är av liten allmänpreventiv betydelse, i varje fall efter en viss gräns. Det finns undersökningar som visar att straffsatser högre än tre års fängelse inte har någon nämnvärd preventiv verkan alls. Tvärt om kan det ha motsatt effekt, då stränga straff korrelerar med förekomsten av mycket allvarlig brottslighet: Människor flyttar kanske sin egen moraliska gräns för acceptabelt våld, i takt med statens egen våldsutövning, vilken ger grund för inlärning och tydliggörande av samhällliga normer rörande våld.¹⁸⁶

Marginella ändringar av repressionsnivån för vissa brottstyper kan alltså inte visas ha allmänpreventiva verkningar, och politiskt realistiska justeringar av straffskalor och bestraffningspraxis påverkar inte heller kriminalitetsnivån på ett märkbart sätt. Detta beror sannolikt på att förändringar av (den uppskattade) upptäckts- och bestraffningsrisken är av mycket större betydelse än förändringar av (den uppskattade) bestraffningens stränghet. Vid många brottstyper är bestraffningsrisken så låg att den måste anges i promille istället för procent. Istället kanske man skulle kunna nå förändringar av kriminalitetsnivån genom en kraftigt förändrad upptäcktsrisk.¹⁸⁷

Utifrån detta skulle man därför eventuellt inte få någon nämnvärd påverkan på omfattningen av människohandel om fängelsestraffen var längre. Den effekt det hade kunnat få skulle dock kunna vara att brottslingarnas verksamheter bröts upp under längre tid och det blev svårare för dem att fortsätta sin verksamhet efter fängelsestraffet. I stället för fängelsestraffens längd tycks det vara upptäcktsrisken som påverkar. Med tanke på hur svårt det är att bli dömd för människohandel, skulle det vara intressant att utreda om omfattningen av människohandel skulle minska om mer resurser satsades på att bekämpa brottet och att risken att bli dömd var mer realistisk.

Även om långa fängelsestraff inte har en stor allmänpreventiv verkan, anser jag ändå att straffen för människohandel borde skärpas. Straffen för exempelvis narkotikahandel är betydligt högre, och människohandel är ett lika allvarligt brott. Det är viktigt att ha samma straffskalor för båda dessa typer av brottslighet, då det bidrar till att uppmärksamma och erkänna brottets allvarlighetsgrad, samt till attitydförändringar. Samhället måste sända signaler om att det är ett oacceptabelt brott, och tillerkänna det samma allvarlighetsgrad som annan organiserad brottslighet.

---

¹⁸⁵ Jareborg; Zila, s. 75

¹⁸⁶ Jareborg; Zila, s. 79

¹⁸⁷ Jareborg; Zila, s. 79-80

6 Avslutande kommentarer

Efter att ha analyserat människohandelslagstiftningen kan det konstateras att paragrafen inte är adekvat utformad för en effektiv tillämpning. Det är dock inte bara dess utformning som skapar problem gällande den låga åtalsfrekvensen och det låga antalet fällande domar på området. Problem som bevisvårigheter, bristande utredningar, otillräckligt skydd för vittnen, rättsväsendets sviktande kunskaper på området, och ett behov av attitydförändringar är andra faktorer som bidrar.

Fungerar inte lagen som den är tänkt och människohandlare går fria får det förödande konsekvenser. Det förmedlar signaler om att de brott som människohandelsoffer utsätts för inte tas på allvar, och offren kränks återigen under rättegången – men denna gång av det rättsystem som skall skydda dem. Vidare förmedlas bilden att det är ett ofarligt brott att begå med låga risker för upptäckt, jämfört med annan organiserad brottslighet. Det är allmänt känt att straffen för narkotika- och vapensmuggling är betydligt högre än vid människohandel, och att det är lättare att bli dömd för dessa brott. Detta gör att de kriminella nätverken kan fortsätta att operera och växa, och att kriminaliteten sprider sig.

Då det finns lite praxis kring människohandel, och de flesta rättsfall framförallt rör koppleri och omfattningen av prostitutionsverksamheten, samtidigt som de tilltalades gärningar mot målsäganden kommer i skymundan, förmedlas dessutom bilden av att människor är mindre viktiga. Denna bild anser jag framkom i flera av rättsfallen. Domstolarna dömde inte förövarna till grovt koppleri på grund av hur de hade behandlat kvinnorna, utan istället för att koppleriverksamheten genererade mycket pengar. Självklart är denna ekonomiska aspekt också viktig, men det ter sig både märkligt och i dålig samklang med grundläggande mänskliga värderingar att den ekonomiska aspekten tillåts dominera utredningarna och överskugga de inblandade individernas direkta lidande, som är en konsekvens av de tilltalades gärningar.

Avslutningsvis kan konstateras att människohandel är ett allvarligt brott med förödande konsekvenser för många hundratusentals människors liv. Offren tvingas leva under slavliknande förhållanden och få sina grundläggande mänskliga rättigheter kränkta om och om igen, då de kan säljas otaliga gånger. Trots detta går gärningsmännen i majoriteten av fallen fria eller döms för andra, mindre allvarliga brott med relativt låga straff. Det är, för mig, svårförståeligt att människohandel inte prioriteras i större utsträckning. Om situationen skall förbättras krävs stora insatser på många olika plan.

För att nå en förbättring anser jag att lagen måste ändras. Att avskaffa koppleribrottet tror jag inte är ett alternativ, eftersom risken då är överhängande att ännu färre förövare döms till ansvar för sina handlingar.

Det krävs istället en ändring av människohandelsparagrafen, även om endast denna åtgärd inte är tillräcklig. Jag menar att det är lika viktigt med utbildning och attitydförändringar inom rättsväsendet. Därför hoppas jag att det i framtiden kommer att satsas resurser på att utbilda domare så att de bättre förstår omständigheterna som offren lever under, tillsammans med deras beteende och förutsättningarna för deras "fria vilja". Därigenom skulle en mer insiktsfull och human syn på människohandelsoffer skapas.

Självklart får det inte bortses från den tilltalades rättssäkerhet. Det måste hela tiden göras en avvägning mellan den tilltalades rättigheter och offrets rättigheter. I människohandelsfall tycks det dock i dagens rättstillämpning ha gått för långt åt ena hållet: Brottsoffrens rättigheter kränks genom onödigt långa spaningstider, dåligt vittnesskydd, låga straff, domare med otillräckliga kunskaper, och en reglering som det inte går att döma efter. Det är ytterst viktigt att man hittar en fungerande balans mellan båda parter rättigheter och en sådan förändring behövs snarast.

Litteraturförteckning

Litteratur

- Danelius, Hans, *Mänskliga rättigheter i europeisk praxis. En kommentar till Europakonventionen om de mänskliga rättigheterna*, tredje upplagan, Nordstedts Juridik, Stockholm 2007
- Granström, Görel, *Den Onda Cirkeln. Om brottsoffer, genus och rätten*, Tryckeri ScandBook, Falun, 2004
- Holmqvist, Lena; Leijonhufvud, Madeleine; Träskman, Per Ole; Wennberg, Suzanne, *Brottsbalken. En kommentar. Del 1 (1-12 kap.)*, Studentutgåva 5, Nordstedts Juridik, Stockholm, 2007
- Jareborg, Nils; Zila, Josef, *Straffrättens påföljdlära*, Upplaga 1:3, Nordstedts Juridik AB, Stockholm, 2000
- Sandgren, Claes, *Rättsvetenskap för uppsatsförfattare*, Nordstedts Juridik AB, Stockholm, 2006
- Sundberg Steen, Christina (f.d. chefsåklagare), *Anonyma Vittnen; Kostovski och Doorson i referat och perspektiv*, preliminär upplaga, Institutet för offentlig och internationell rätt nr. 114, 1996
- Van Dijk, Peter; van Hoof, Fried; van Rijn, Arjen; Zwaak, Leo; *Theory and Practice of the European Convention on Human Rights*, fjärde upplagan, Intersentia, Antwerpen – Oxford, 2006
- Westberg, Peter, *Festskrift till Per Henrik Lindblom. Processtaktik och bevisbörda i dispositiva tvistemål*, Iustus förlag AB, Uppsala, 2004

Rapporter

- Brottsförebyggande rådet, Forskning och utvärdering; *Organiserad brottslighet*,
http://www.bra.se/extra/pod/?action=pod_show&id=8&module_instance=18, 2008-03-11
- Rikskriminalpolisen: *Människohandel för sexuella ändamål m.m., Lägesrapport 6, 1 januari – 31 december 2003*, RKP, KUT, Rapport 2004:2

- Rikskriminalpolisen: *Människohandel för sexuella ändamål m.m., Lägesrapport 8*, 1 jan - 31dec 2005, RKP, KUT, Rapport 2006:4
- Rikskriminalpolisen: *Människohandel för sexuella ändamål m.m., Lägesrapport 9*, 1 januari-31 december 2006, RKP, KUT 2007:6
- Regeringskansliet, faktablad från Näringsdepartementet, *Prostitution och människohandel*, april 2005
- The United Nations Global Initiative to Fight Human Trafficking Brochure
- UNODC Report, *Trafficking in Persons: Global Patterns*, April 2006
- UNODC *Toolkit to Combat Trafficking in Persons, Global Programme against Trafficking in Human Beings*, New York, 2006
- Åklagarmyndigheten, RättsPM 2007:2, *Människohandel (för sexuella ändamål) – möjligheter och svårigheter vid rättstillämpningen*, Utvecklingscentrum Stockholm, februari 2007

Internationella instrument

- Europakonventionen om skydd de för mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna
- Rådets direktiv 2004/81/EG av den 29 april 2004 om uppehållstillstånd till tredjelandsmedborgare som har fallit offer för människohandel eller som har fått hjälp till olaglig invandring och vilka samarbetar med de behöriga myndigheterna
- The Europol Convention, adopted on 26 July 1995 by the Fifteen Governments of the Members States
- The Framework Decision of 19 July 2002, on combating trafficking in human beings, 2002/629/JHA
- The United Nations Convention against Transnational Organized Crime; Resolution adopted by the General Assembly, Res. 55/25, 8 januari 2001
- The United Nations Protocol to Prevent, Suppress and Punish Trafficking in Persons, 2000 (Palermoprotokollet)

Offentligt tryck

- Dir. 2005:152
- Dir. 2007:88
- DS 2003:45
- Prop. 2003/04:35
- Prop. 2003/04:111
- Prop. 2006/07:53
- SOU 2002:69
- SOU 2008:41
- Sveriges Rikes Lag

Elektroniska källor

- Gramegna, Marco, A; Laczko, Frank, *Developing Better Indicators of Human Trafficking*, International Organization for Migration, Geneva
<http://www.watsoninstitute.org/bjwa/archive/10.1/SexTrafficking/Laczko.pdf>, 23/1-08
- Ramberg, Anne, Tidskriften Advokaten, *Anonyma vittnen hot mot rättssäkerheten*, 2007, Nr 6, Årgång 73,
http://www.advokatsamfundet.se/templates/CommonPage_Advokaten.aspx?id=7503, 11/3-08
- RFSU, *Unga kvinnor hotas när de vittnar mot sexligor*,
http://www.rfsu.se/unga_kvinnor_hotas_nar_de_vittnar_mot_sexligor.asp, 23/4-08
- UNESCO Trafficking estimates,
<http://www.unescobkk.org/index.php?id=7701>, 23/1-08
- UNIFEM, Facts & Figures on Violence against women, *Trafficking in women and girls*,
http://www.unifem.org/gender_issues/violence_against_women/facts_figures.php?page=5, 23/1-08
- UNODC, *Fact sheet on Human Trafficking*,
http://www.unodc.org/unodc/en/trafficking_victim_consent.html#facts, 29/12-07
- Öhman, Daniel, *Knarkbrott ger allt längre straff*,
<http://www.sr.se/ekot/artikel.asp?artikel=481446>, 18/3-08

Intervjuer

- Telefonintervju med Kajsa Wahlberg på rikskriminalens människohandelsgrupp i Stockholm, torsdagen den 7e februari 2008, kl. 10.30-10.45
- Telefonintervju med Kristina Ehrenborg Staffas, åklagare på Internationella Åklagarmyndigheten i Malmö, måndagen den 11e februari 2008, kl. 13.55-14.10

Rättsfallsförteckning

Domar från Högsta Domstolen

- NJA 2004 s. 646

Domar från Hovrätterna

- Göta Hovrätt mål B 626-06 (Norrköpings Tingsrätt mål B 982-05)
- Svea Hovrätt mål B 1149-06 (Stockholms Tingsrätt mål B 8862-04)
- Svea Hovrätt mål B 9992-05 (Huddinge Tingsrätt mål B 1666-05)
- Svea Hovrätt mål B 2696-05 (Stockholms Tingsrätt mål B 5533-04)
- Hovrätten för västra Sverige mål B 1227-05 (Göteborgs Tingsrätt mål B 9637-04)

Rättsfall från Europadomstolen

- Europadomstolens dom i målet Doorson mot Nederländerna, 26.03.1996, Application no. 54/1994/501/583
- Europadomstolens dom i målet Kostovski mot Nederländerna, 20.11.1989, Application no. 11454/85
- Europadomstolens dom i målet Visser mot Nederländerna, 14.2.2002, Application no. 26668/95